

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Hynek Mádl

**Islámské bankovníctví a limity jeho realizace v evropském a českém
právním prostředí**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Michael Kohajda, Ph.D.

Katedra finančního práva a finanční vědy

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 29. 11. 2015

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Hynek Mádl

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	4
1. ÚVOD	5
1.1 TEORIE A PRAXE ISLÁMSKÉHO BANKOVNICTVÍ.....	6
<i>Zásady islámského bankovníctví a jejich význam pro praxi .....</i>	<i>7</i>
<i>Standardy islámského bankovníctví .....</i>	<i>11</i>
<i>Samoregulace islámských bank .....</i>	<i>11</i>
<i>Islámské bankovníctví jako předmět zkoumání předkládané práce .....</i>	<i>12</i>
1.2 METODY A CÍLE PRÁCE	12
2. ŠARÍ'A VÝBOR JAKO ZVLÁŠTNÍ ORGÁN BANKY.....	14
2.1 (NE)ODPOVĚDNOST ČLENŮ ŠARÍ'A VÝBORU	15
2.2 JINÉ NÁROKY NA ČLENY ŠARÍ'A VÝBORŮ.....	16
3. ISLÁMSKÁ BANKA JAKO OBCHODNÍK S NEFINANČNÍMI AKTIVY.....	18
3.1 PROVOZOVÁNÍ NEDOVOLENÉ PODNIKATELSKÉ ČINNOSTI BANKOU	20
3.2 KAPITÁLOVÁ PŘIMĚŘENOST K NESTANDARDNÍM AKTIVŮM.....	21
4. PŘIJÍMÁNÍ VKLADŮ A POSKYTOVÁNÍ ÚVĚŘŮ Z POHLEDU ISLÁMSKÝCH BANK.....	22
4.1 VKLAD V ISLÁMSKÉM BANKOVNICTVÍ.....	22
4.2 AVERZE ISLÁMSKÝCH BANK K SYSTÉMŮM POJIŠTĚNÍ VKLADŮ	24
4.3 ÚVĚR V ISLÁMSKÉM BANKOVNICTVÍ.....	26
4.4 DŮSLEDKY NEKONÁNÍ ZÁKLADNÍCH ČINNOSTÍ ISLÁMSKOU BANKOU.....	26
5. ISLÁMSKÁ BANKA JAKO NEBANKOVNÍ INSTITUCE.....	28
5.1 ISLÁMSKÁ BANKA JAKO SPOLEČNOST BEZ BANKOVNÍ LICENCE.....	28
<i>Družstevní záložna .....</i>	<i>28</i>
<i>Investiční fond.....</i>	<i>30</i>
5.2 ISLÁMSKÁ BANKA JAKO FINANČNÍ KONCERN	32
<i>Skupina sbírající prostředky prostřednictvím banky .....</i>	<i>32</i>
<i>Skupina sbírající prostředky prostřednictvím družstevní záložny .....</i>	<i>33</i>
<i>Skupina sbírající prostředky skrze investiční fond.....</i>	<i>34</i>
5.3 JINÉ DŮSLEDKY PŮSOBNÍ ISLÁMSKÉ BANKY BEZ BANKOVNÍ LICENCE A ZÁVĚR	35
6. VLIV ISLÁMSKÉHO PRÁVA NA ZÁVAZKY V ISLÁMSKÉM BANKOVNICTVÍ.....	36
6.1 DŮSLEDKY NESOULADU SMLOUVY S ISLÁMSKÝM PRÁVEM	36
6.2 ISLÁMSKÉ PRÁVO JAKO PRÁVO ROZHODNÉ.....	37
7. ISLÁMSKÉ BANKOVNICTVÍ A PŘEDPISY NA OCHRANU SPOTŘEBITELE	39
8. DAŇOVÁ ZÁTĚŽ ISLÁMSKÝCH BANKOVNÍCH OBCHODŮ.....	41
8.1 DAŇOVÉ DŮSLEDKY PŘEVODŮ PŘEDMĚTŮ FINANCOVÁNÍ.....	41
8.2 EKUIVALENT ÚROKU JAKO SOUČÁST JINÉHO PLNĚNÍ KLIENTA	43
8.3 DAŇOVÉ SOUVISLOSTI SLOŽENÝCH OBCHODŮ ISLÁMSKÉHO BANKOVNICTVÍ.....	44
8.4 ADMINISTRATIVNÍ ZÁTĚŽ ISLÁMSKÝCH BANK Z DAŇOVÝCH SOUVISLOSTÍ	45
9. ZÁVĚR.....	46
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ	49
SHRNUTÍ.....	53
SUMMARY	54

Seznam použitých zkratk

AAOIFI	Auditing and Accounting Organisation for Islamic Financial Institutions
ČNB	Česká národní banka
DCLG	UK Department for Communities and Local Government
EU	Evropská unie
HMT	UK Her Majesty's Treasury
ICD	Islamic Corporation for the Development of the Private Sector
IFSB	Islamic Financial Services Board
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
SPV	Special purpose vehicle
ZISIF	Zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech
ZoB	Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
ZoDPH	Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty
ZOK	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

1. Úvod

Islámské bankovníctví je část finančního sektoru nově se utvářející od 70. let minulého století.¹ Jeho účelem je společně s rozvíjejícím se islámským pojišťovnictvím (*Takáful*) vytvořit alternativu ke konvenčnímu (tradičnímu) finančnímu systému, kde by veškeré poskytované služby a uzavírané obchody byly v souladu s islámským právem. K dnešnímu dni je podíl islámských financí na světovém finančním trhu stále ještě malý,² pozornost ale budí v řadách finančních teoretiků i praktiků. V prvním případě je to dáno zejména skutečností, že islámské bankovníctví je jedinou žijící a rostoucí alternativou odlišnou od systému bankovníctví konvenčního, která právě pro své odlišnosti vzbuzuje spoustu otázek jak z hlediska vnitřního fungování islámského bankovníctví, tak z hlediska jeho kompatibility se zbytkem finančních trhů a regulačními požadavky na jejich účastníky kladenými. Hlavním důvodem zájmu o islámské bankovníctví ze strany finančních institucí a států je volný peněžní kapitál některých muslimských zemí a jejich obyvatel. Jinými důvody bývá významná muslimská část populace v některých zemích nebo v případě několika států jednoduše skutečnost, že při snaze zachovat si postavení světového finančního centra musí vytvořit zázemí i této nově vznikající části finančního trhu.

Islámské bankovníctví se od svého počátku vyvíjí v prostředí, kde se dlouhou dobu před jeho příchodem formovala regulace bankovníctví konvenčního. Nedostí tedy na tom, že se od jeho vzniku vedou spory o to, jak by samotné islámské bankovníctví mělo fungovat, musejí se vznikající islámské finanční instituce potýkat s nevhodností legislativy, která má jejich činnost regulovat. Na rozdíl od obecného přístupu k jednotlivým záležitostem života muslimů, které jsou v duchu jejich práva řešeny dle principu jediné správné cesty, vyvinul se v islámském bankovníctví nám bližší přístup, že je povoleno vše, co není s islámským právem v rozporu.³ To dává islámským bankám určitou svobodu, v rámci které se mohou přizpůsobovat různým požadavkům práva je regulujícího. I tak však zůstává množství příkazů (častěji negativně zákazů), které musejí islámské banky dodržovat.

---

¹ NETHERCOTT, Craig R.; EISENBERG, David M. *Islamic Finance: Law and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 2, ISBN: 978-0-19-956694-5.

² Ke konci roku 2013 dosáhl objem aktiv spravovaných všemi islámskými finančními institucemi asi 1 657 miliard dolarů. To pro představu odpovídá zhruba objemu aktiv spravovaných bankou The Royal Bank of Scotland. Viz ICD; THOMSON REUTERS. *Islamic Finance Development Report 2014* [online]. Thomson Reuters, 2014 [cit. 9. 11. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.tkbb.org.tr/documents/arastirmaveraporlar/Islamic_Finance_Development_Report_2014.pdf>.

³ AYUB, Muhammad. *Understanding Islamic Finance*. Chichester: John Wiley and Sons, 2007, s. 187, ISBN: 978-0-470-03069-1.

V rámci Evropské unie byla první islámskou bankou společnost Islamic Bank of Britain (dnes Al Rayan Bank), které byla udělena licence ve Velké Británii v roce 2004.⁴ Od té doby bylo ve Velké Británii i v jiných evropských zemích otevřeno několik ryze islámských bank a některé velké banky (např. HSBC, UBS) začaly poskytovat služby islámského bankovníctví.⁵ Současně s rozvojem islámského bankovníctví v Evropě se začalo ukazovat, že jeho odlišnosti přinášejí určité problémy, protože regulatorní i daňový systém, v rámci kterého měly islámské finanční instituce nově působit, pro ně nebyl vhodný. Některé státy proto začaly svoji legislativu uzpůsobovat tak, aby zajistily islámským bankám rovné postavení v konkurenčním boji s jejich konvenčními protějšky. Jmenovitě jsou v tomto směru neaktivnějšími státy Velká Británie a Lucembursko. První jmenovaný je motivován svým postavením světového finančního centra a nezanedbatelnou (současně rostoucí) muslimskou populací. V případě Lucemburska je tato snaha dána tím, že se dlouhodobě prohlašuje za vhodného a všestranného hostitele investičních fondů. V jiných zemích EU se sice o tématu vede diskuze, ale její výstupy a praktické dopady jsou nesrovnatelné se dvěma výše uvedenými.

Je velmi málo pravděpodobné, že bychom byli v několika příštích letech svědky vzniku islámské banky (nebo jiné islámské finanční instituce) založené podle českého práva. Přesto je vhodné alespoň nějaké povědomí o islámském finančníctví i zde udržovat a základní otázky spojené s těmito institucemi a službami zodpovědět. Je tomu tak zejména proto, že poskytování bankovních a pojišťovacích služeb se dle čl. 58 Smlouvy o fungování Evropské unie liberalizuje podle pravidel pro volný pohyb kapitálu. Tak tedy bankovní a pojišťovací služby lze v rámci Evropské unie poskytovat přeshraničně bez omezení. Aby bylo potřeba zodpovědět otázku související s islámským bankovníctvím, v některých případech dokonce postačí, aby se na území České republiky nacházel i jen předmět financování, kterého se poskytnutá bankovní služba týká. Je tedy dobře možné, že i zde budou mít činnosti islámských finančních institucí svůj dopad.

1.1 Teorie a praxe islámského bankovníctví

Dříve než přistoupím k popisu práce a samotnému pojednání o problémech islámského bankovníctví ve zdejším právním prostředí, rád bych krátce popsal velice důležitý jev, kterým je výrazná různorodost praxe islámského bankovníctví a její vztah k teorii a základním myšlenkám, na kterých tento systém stojí. Bez alespoň základního rozboru toho, čím vlastně islámské bankovníctví v dnešním světě je, nelze totiž pojednat ani o přístupu k analýze možných problémů

---

⁴ MASOOD, Omar. *Islamic Banking and Finance: Definitive Texts and Cases*. New York: Palgrave Macmillan, 2011, s. 248, ISBN: 978-0-230-33839-5.

⁵ Je běžnou praxí, že jsou islámské bankovní služby poskytovány zvláštními odděleními bank konvenčních. Z hlediska islámského práva je v tomto případě nutným požadavkem dostatečné oddělení činností této části banky a jí spravovaných prostředků. Taková funkčně oddělená část se potom nazývá „islámská přepážka“ (angl. *Islamic window*).

jeho realizace ani o problémech samotných. Vzhledem k rozsahu a cílům práce není možné popsat všechny praktiky a obchody islámskými bankami užívané, proto na tomto místě jen krátce nastíním, z čeho tvorba těchto obchodů vychází a jak je jejich podoba dále ovlivňována v praxi.

Zásady islámského bankovníctví a jejich význam pro praxi

Základní úloha islámského bankovníctví je logicky totožná s úlohou bankovníctví konvenčního – banka funguje jako prostředník a do určité míry i jako tvůrce trhu mezi osobami, které mají přebytek peněžních aktiv, a osobami, které nabízejí příležitost k jejich umístění. Rozdíl oproti konvenčnímu bankovníctví je daný tím, že islámské bankovníctví je výrazně ovlivněno právem jej regulujícím, právem islámským.⁶ V důsledku toho nelze v islámském bankovníctví užívat nástroje a postupy známé z bankovníctví konvenčního v čele se základním nástrojem – úvěrem.⁷ Část islámského práva relevantní pro islámské bankovníctví se formovala v několika základních zásadách, které níže pouze vyjmenuji a krátce popíši, jak se projevují v praxi.⁸

Nejnámějším zákazem, který je s islámským bankovníctvím spojován, je zákaz *ribá*, tj. zjednodušeně zákaz placení úroku. Tento zákaz je v literatuře velmi zdůrazňován a většinou odděleně s menším důrazem je zmiňován další princip islámských financí, kterým je zásada sdílení zisku a ztrát (*širáka*) mezi poskytovatelem a příjemcem financování, nebo obecněji mezi stranami na obchodu ekonomicky zúčastněnými. Pro pochopení teoretických základů islámského bankovníctví je ale dle mého lepší obě zásady vnímat společně. Obě totiž dohromady říkají, že islámská banka nemá být nějakým opodál stojícím dodavatelem peněžních prostředků pro financované obchody, ale má být přímým účastníkem transakcí, jichž se financování týká, a to se všemi důsledky z toho plynoucími. Taková myšlenka je při znalosti konvenčního bankovního systému těžko přijatelná, což je nejspíše dáno tím, že část práva *šari'a*, na které islámské bankovníctví stojí, byla adresována poměrně malému trhu, na kterém se setkávali jednotlivci. Realizace bankovních služeb v souladu s těmito principy v prostředí dnešních finančních trhů je velmi složitá a těžko říct, zda vůbec reálná. Tomu odpovídá i dnešní praxe islámských bank. Proto je snazší při zkoumání praxe islámského bankovníctví uplatnit výše kritizovaný postup, tedy vnímat každou zásadu odděleně, kde pojmem *ribá* bude myšlen jen pevně stanovený úrok placený

---

⁶ V této souvislosti je vhodné upozornit, že islámské právo není tím, co si většina pod pojmem právo představí. Nelze na něj nahlížet jen jako na soubor příkazů odlišných od příkazů stanovených naším právem. Hlavní odlišnost je potřeba vidět v pojetí a smyslu tohoto práva, bez jejichž znalosti nelze samotné normy uchopit.

⁷ Zde je úvěrem myšleno dočasné poskytnutí peněžních prostředků v jakékoliv formě, jak je úvěr většinou předpisů definován.

⁸ Pro přesnější vymezení a osvětlení původu dále uváděných pojmů nelze než odkázat na obecné tituly pojednávající o islámském bankovníctví, uvedené v pramenech užitých pro tuto práci, či na nedávno zpracovanou diplomovou práci na toto téma viz VOJTĚCH, Jakub. *Právní principy aplikované v islámském bankovníctví*. Praha, 2015. Diplomová práce: Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Dostupné z: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/148299/>>.

za dočasné poskytnutí peněžních aktiv, ale mnoho jiných forem „marží“ a „podílů na zisku“, jakkoliv odtržených od ekonomické reality předmětů financování, již do pojmu *ribá* spadat nebude. Princip sdílení zisku a ztrát pak v praxi působí jen velice omezeně nebo v transakcích islámských bank není reflektován vůbec.

Jiné zásady jsou dle mého názoru v islámském bankovníctví promítnuty lépe a některým z nich (např. zákazu obchodování s dluhem) lze bezesporu připsat pozitivní vliv na zdraví islámských bankovních institucí i bankovního systému jako celku.⁹ I zde je ale namístě obezřetnost směrem k budoucí praxi islámských finančních institucí. Například dnes se v islámském bankovníctví nevytváří většina derivátů, což je dáno zejména zákazem *majsir*, který znamená, že je zakázáno uzavírat obchody, jejichž výsledek závisí na náhodě, sázky a vstupovat do podobných rizikových ekonomických vztahů. Další překážku vzniku některých derivátů v islámském finančníctví tvoří zákaz *gharar*, což je zjednodušeně uzavírání obchodů s nejistou budoucí možností plnění, zejména s ještě neexistujícím zbožím.¹⁰ Každá z těchto zásad i samostatně brání tvorbě většiny konvenčních derivátů, ty jsou ale na druhé straně klienty islámských bank z mnoha důvodů tolik žádaným obchodem, že jejich vytvoření v nějaké pozměněné podobě lze v budoucnu i v islámském bankovníctví očekávat. Není přitom bez zajímavosti, že zastánci i odpůrci islámských derivátů opírají svůj postoj o stejnou zásadu - *Maqásid Al-Šar'á*. Tato zásada říká, že veškeré počínání každého muslima (a tím je i přijímání novot v islámském bankovníctví) by mělo přispívat k blahu jednotlivce i obce, přičemž chráněnými zájmy jsou zde víra, život (potomstvo), rozum a majetek.¹¹ Příznivci islámské obdoby derivátů připomínají, že tyto často slouží jako prostředky ke snížení rizik (např. kurzových) a pomáhají tak ochránit majetek jejich uživatelů, přičemž takto dvojstraně uzavřený zajišťovací obchod nemusí nikdy u nikoho žádnou z chráněných hodnot poškodit. Odpůrci namítají, že deriváty nesou jasné znaky *sunnon*¹² zakázaných obchodů a že právě tyto zákazy a jejich dodržování mají obecné blaho zajistit. Také lze dle odpůrců považovat za iluzorní představu nějakého účelového omezení těchto obchodů, zvláště v situaci, kdy je dodržování pravidel islámského práva bankami kontrolováno jen pomocí jejich vlastních orgánů, jak bude popsáno

---

⁹ Tak například dnes je již nesporné, že islámské banky si v první fázi nedávné finanční krize vedly lépe, než jejich konvenční protějšky. Bylo to právě zejména díky neobchodování s dluhovými nástroji a s nimi souvisejícími deriváty, vytvořenými konvenčními finančními institucemi. K tomu více viz HASAN, Maher; DRIDI, Jemma. *The Effects of the Global Crisis on Islamic and Conventional Banks: A Comparative Study* [online]. International Monetary Fund, 2010 [cit. 2. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10201.pdf>>.

¹⁰ Nicméně pro toto pravidlo existují v islámském právu výjimky, umožňující například obchod s ještě nevypěstovanými zemědělskými produkty a jiné, zpravidla omezené na určité druhy zboží.

¹¹ THAJUDEEN, Kulsanofer S. *Maqásid Al-Shariah is one of the very important Shariah aspects in Islamic Finance* [online]. Kuala Lumpur: INCEIF, 2012 [cit. 2. 11. 2015]. Dostupné z: <https://www.academia.edu/1984175/Maqasid_Al_Shariah_is_an_important_Shariah_aspect_in_Finance>.

¹² Tj. tradicí proroka Muhammada.

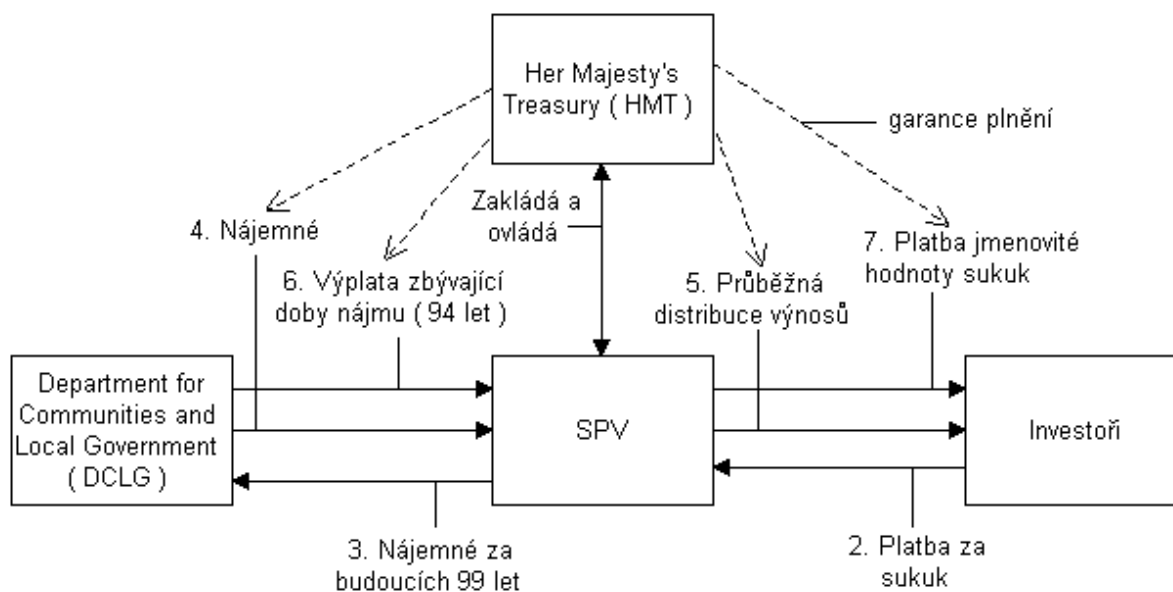
dále. Islámské deriváty by se tak dle jejich názoru po svém utvoření s největší pravděpodobností staly nástrojem spekulativních obchodů, uzavíraných za účelem dosažení zisku.

To jsou tedy některé z mnoha sporů vedených uvnitř tohoto odvětví finančního trhu, které zde uvádím pro demonstraci jeho nejasných, nejednotných a nepevných základů a jeho vnitřní roztržičnosti. Tato situace je dále komplikována tlakem ze strany uživatelů islámského bankovníctví, kteří, jakoby nechtěli přijmout odlišnosti tohoto systému, vytvářejí tlak na finanční instituce, aby byly produkty islámského bankovníctví stejně jednoduché a předvídatelné, jako obchody konvenčních bank. Poplatnost praxe této poptávce lze demonstrovat na historicky první emisi islámské obdoby dluhopisů (*Sukuk*) nemuslimskou zemí. K té došlo v roce 2014 ve Velké Británii, tato emise se těšila veliké pozornosti a poptávka zde několikanásobně přesáhla nabídku certifikátů v souhrnné jmenovité hodnotě £ 200 mil. Struktura těchto „investičních certifikátů“ je složitá. Je tomu tak právě proto, že se zde setkal požadavek na jejich soulad s islámským právem a zároveň na dosažení takových vlastností, které by odpovídaly vlastnostem konvenčních dluhopisů. Běžně vypadají obchody spojené se *Sukuk Al-Idžara* (poddruh této islámské obdoby dluhopisů) tak, že společnost certifikáty emitující za získané finanční prostředky koupí nemovitou věc. Certifikáty představují podíl na takto koupené věci, a proto je lze i dle islámského práva převádět, neboť nepředstavují na rozdíl od konvenčního dluhopisu dluh.¹³ Společnost emitující certifikáty dále vyplácí jejich držitelům pravidelně podíl z výnosů z pronájmu koupené nemovité věci a později při prodeji nemovité věci výnos z tohoto prodeje. Je považováno za dovolené, aby zakladatel emitující společnosti byl jejím vlastníkem, současně prodejcem a později zpětným kupcem nemovité věci, do které jsou prostředky držitelů certifikátů investovány. Tak lze získat v islámském bankovníctví financování podobající se emisi dluhopisů. Zmiňovanou britskou emisi lze zobrazit následovně:¹⁴

---

¹³ Přesněji – i podle islámského práva pohledávky převádět lze, ale pouze za cenu odpovídající všem budoucím plněním z pohledávky, protože takový převod pro kupujícího postrádá smysl. Více viz VISSER, Hans. *Islamic Finance: Principles and Practice*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2009, s. 68, ISBN: 978-1-84542-525-8.

¹⁴ Podmínky emise viz HM Treasury. *UK Sovereign Sukuk PLC Offering Circular* [online]. HMT, 2014 [cit. 2. 11. 2015]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/343686/UK_Sovereign_Sukuk_PLC_Offering_Circular.pdf>.

- 1) HMT založila SPV (společnost zvláštního určení), která
- 2) emitovala *Sukuk*.
- 3) SPV si za peníze získané emisí dlouhodobě pronajala nemovitosti od DCLG, které
- 4) jí obratem začala pronajímat zpět.
- 5) Výnosy z pronájmu SPV distribuuje mezi držitele *Sukuk*.
- 6) Je ujednáno, že DCLG později vyplatí SPV ze zbývající doby dlouhodobého pronájmu.
- 7) Tuto úplatu SPV opět rozdělí mezi držitele *Sukuk*.

Objemy peněžních toků pod body 3), 6) a 7) byly stanoveny předem, jsou shodné a odpovídají nominální hodnotě všech emitovaných certifikátů. Objemy peněžních toků pod body 4) a 5) jsou také pevně stanoveny, placeny ročně a odpovídají 2,036 % z nominální hodnoty všech certifikátů. Všechna plnění vůči SPV i držitelům certifikátů jsou navíc garantována ministerstvem financí a riziko spojené s držbou certifikátů je tak totožné s rizikem z držby státních dluhopisů.

I pokud by bylo emisní schéma, bez ohledu na výši vzájemných plnění, v souladu s islámským právem, výsledný obchod jistě není, protože nese známky více jevů v islámském bankovníctví zakázaných. Zejména ve výsledné transakci dochází k placení *ribá*. Ačkoliv je zde tento označován za nájemné, je výše tohoto plnění pevně stanovena procentem z jiných peněžních plnění mezi stranami. Popsaná praktika už nebude považována za obchodní aktivitu z pohledu islámského práva, když i tento právní systém má nástroje k „prohlédnutí“ formálních uspořádání, zastírajících pravý úmysl stran. Na této emisi se účastnilo několik islámských bank a všechny *Šari'a výbory*¹⁵ těchto bank tak tuto emisi přesto musely schválit. Nelze říci, že by veškerá praxe islámského

¹⁵ O obsahu tohoto pojmu viz níže „Samoregulace islámských bank“.

bankovníctví byla podobně odcizená jeho původním myšlenkám, na druhou stranu podobný přístup není ani úplně výjimečný.¹⁶

Standardy islámského bankovníctví

Vzhledem k tomu, že pravidla Koránu a *sunny* vztahující se k bankovníctví jsou stručná a obecná, vyskytla se s jeho rozvojem potřeba jejich výkladu a zpřesnění. To v prvotních fázích zajišťovaly skupiny právníků, působící při jednotlivých bankách, což zákonitě vedlo k extrémním rozdílům v praxi těchto bank a ukázalo se tak jako nutné dosáhnout určité úrovně sjednocení pravidel islámského bankovníctví. Za tímto účelem vzniklo v průběhu času více institucí, které vydávají standardy popisující obecné zásady pro činnost bank, vhodnou praxi regulátorů trhů, na kterých tyto banky působí, a nakonec i jednotlivé obchody v islámském bankovníctví dovolené. Nejvýznamnějšími vydavateli takových standardů jsou organizace IFSB¹⁷ a AAOIFI.¹⁸ Tyto organizace nemají však vůči adresátům standardů žádnou pravomoc, která by umožňovala účinně vymáhat jejich dodržování. Pro islámské banky je tak dodržování těchto standardů jen možností vedle povinnosti dodržovat pravidla stanovená státy, na jejichž území působí. Jedinou výjimku z tohoto pravidla tvoří banky působící v Bahrajnském království, které na některé standardy vydávané AAOIFI přímo odkazuje ve svojí legislativě.¹⁹

Samoregulace islámských bank

Jak bylo zmíněno, představuje dodržování pravidel islámského práva pro banky jen (z našeho pohledu) dobrovolný závazek vedle vynucované povinnosti podřídit se právu toho státu, ve kterém ta která banka působí. Jako kontrolní mechanismus dodržování pravidel islámského práva těmito bankami se vyvinuly tzv. *Šari'a výbory* (angl. *Shari'ah boards*). Tento zvláštní orgán zřizuje každá islámská banka, jeho členy jsou uznávané autority islámského práva a tito by neměli být nijak motivováni hospodářskými výsledky banky. Úkolem výboru je kontrolovat soulad veškeré činnosti a uzavíraných obchodů banky s islámským právem. Přes veškerou snahu o nezávislost těchto výborů se jedná stále jen o vnitřní kontrolu dodržování pravidel islámského práva, a protože

---

¹⁶ V této souvislosti lze odkázat např. na dále citovaný rozsudek, který popisuje jiný obchod islámské banky, viz rozhodnutí Court of Appeal of England and Wales ze dne 28. 1. 2004. *Beximco Pharmaceuticals Ltd. v Shamil Bank of Bahrain EC* [online]. CA of England and Wales, 2004 [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.nadr.co.uk/articles/published/ArbitLawReports/Beximco%20v%20Shamil%202004.pdf>>.

¹⁷ IFSB, Islamic Financial Services Board, sídlí v Malajsii, k dnešnímu dni vydala 17 standardů, které se zabývají zejména otázkami řízení islámských finančních institucí a regulací trhů, na kterých tyto instituce působí.

¹⁸ AAOIFI, Auditing and Accounting Organization for Islamic Financial Institutions, sídlí v Bahrajnu, dodnes vydala 48 *Shari'ah standards*, které popisují dovolené podoby jednotlivých obchodů a jiné postupy islámských bank. Dále vydala 39 standardů týkajících se účetních postupů, auditů a řízení islámských finančních institucí.

¹⁹ K tomu blíže viz SAREA, Adel M. The Level of Compliance with AAOIFI Accounting Standards: Evidence from Bahrain. *International Management Review* [online]. Atlanta: The American Scholars Press, 2012 [cit. 4. 11. 2015], vol. 8, No. 2, s. 27-32. Dostupné z: <<http://www.ilovetheuae.com/uploads/aaofii.pdf>>.

autorita výborů je jedinou zárukou souladu jednání banky s islámským právem, můžeme ve vztahu k islámskému právu hovořit o samoregulaci islámských bank. Ačkoliv je právní řád řady zemí ovlivněný právem *Šari'a*, není islámské právo nikde na světě výhradním pramenem práva a přes prohlášení některých zemí o úplné islamizaci finančního sektoru (Írán, Pákistán, Súdán)²⁰ je jedinou zemí efektivně vynucující dodržování pravidel islámského bankovníctví na islámských bankách Malajsie. Zde byl při centrální bance vytvořen zvláštní *Šari'a výbor*, jehož rozhodnutí jsou pro islámské banky působící v Malajsii závazná.²¹ Na druhou stranu jsou rozhodnutí tohoto výboru často konzervativnějšími učenici kritizována za přílišnou volnost.²² Z tohoto pohledu představuje ale malajský příklad výjimku a popsany systém samoregulace islámských bank je jednotícím prvkem téměř celého islámského finančního sektoru. Například výše zmíněný Írán, který svůj bankovní systém formálně islamizoval v 80. letech 20. století, ve svojí legislativě běžně pracuje s úrokem, který je opět pouze formálně přejmenován, což za skutečnou islamizaci bankovníctví považovat nelze.²³

Islámské bankovníctví jako předmět zkoumání předkládané práce

Výše uvedený krátký rozbor obsahu pojmu islámské bankovníctví, jeho teoretických východisek a naznačení jejich aplikace v praxi ukazuje, že lze jen těžko s jistotou určit, co islámským bankovníctvím je a co není, přičemž se toto hodnocení dále může v čase a s místem měnit. V předkládané práci proto vycházím z praktik v islámském bankovníctví běžně se vyskytujících, které jsou v drtivé většině buď doporučené, nebo schválené institucemi vydávajícími standardy pro činnost islámských bank. Tyto praktiky dále popisuji bez vlastního hodnocení jejich souladu s islámským právem, protože je dle mého při zkoumání limitů a překážek islámského bankovníctví ve zdejším prostředí důležitější obsah tohoto pojmu, jak je dnes bankami utvářen, než teoretický konstrukt vytvořený skupinou akademiků, ačkoliv nelze vyloučit, že se tomuto modelu bude islámské bankovníctví do budoucna připodobňovat.

1.2 Metody a cíle práce

Cílem předkládané práce je vyhledat a popsat možné limity realizace islámského bankovníctví ve zdejším právním prostředí. Obsah pojmu islámské bankovníctví jsem se pokusil vymezit výše v úvodu práce. Oněmi limity mám na mysli jak pevné překážky, které přímo znemožňují realizaci

---

²⁰ NETHERCOTT, Craig R.; EISENBERG, David M. *Islamic Finance: Law and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 11, ISBN: 978-0-19-956694-5.

²¹ ABDUL-RAHMAN, Yahia. *The Art of Islamic Banking and Finance: Tools and Techniques for Community-based Banking*. Hoboken (NJ): Wiley & Sons, 2010, s. 79, ISBN: 978-0-470-44993-6.

²² NETHERCOTT, Craig R.; EISENBERG, David M. *Islamic Finance: Law and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 11, ISBN: 978-0-19-956694-5.

²³ MASOOD, Omar. *Islamic Banking and Finance: Definitive Texts and Cases*. New York: Palgrave Macmillan, 2011, s. 185, ISBN: 978-0-230-33839-5.

některé z praktik islámského bankovníctví, tak jen možné problémy, které jsou se zdejší realizací islámského bankovníctví spojeny a buď islámskou banku nějakým způsobem výrazně znevýhodňují ve srovnání s bankou konvenční, nebo sice nepředstavují přímé znevýhodnění islámské banky, přinášejí jí ale další nepředvídanou povinnost či odpovědnost. Zdejším právním prostředím (v názvu práce „evropským a českým právním prostředím“) mám na mysli v první řadě právní prostředí České republiky, přičemž toto je výrazně ovlivňováno právem evropským, a proto je většina rozebíraných jevů pozorovatelná i v ostatních zemích Evropské unie (dále též „EU“). Na možné odlišné řešení toho kterého problému v jiných státech EU nebo při případném odlišném provedení transpozice některých předpisů EU je upozorněno u jednotlivých podkapitol, cílem práce však není vyčerpávající rozbor zmíněných problémů z pohledu všech právních rádu států EU.

Vzhledem k různorodosti popisovaných problémů a absenci nějakého jednotícího prvku, který by tyto problémy umožňoval jakkoliv smysluplně třídit, není hlavní část práce dělena jinak, než podle jednotlivých problematických jevů. Původní myšlenkou při tvorbě práce bylo vytvoření modelu islámské banky, jejích produktů a procesů, které by byly popsány a dále zkoumány. Vzhledem k výrazné různorodosti praxe islámských bank se ale takový postup ukázal neúčelným. V práci jsou tedy popsány jednotlivé jevy, které byly na základě analýzy islámského bankovníctví vybrány jako často se vyskytující a z pohledu relevantní právní úpravy potenciálně problematické prvky tohoto systému. Po rozboru možných negativních souvislostí těchto jevů z pohledu české právní úpravy je v některých případech ještě aplikována metoda srovnávací, když je totožný jev zkoumán z pohledu práva jiného státu.

Protože bylo již dříve zmíněno, že v dohledné době není v České republice pravděpodobný vznik islámské finanční instituce, není cílem práce činit návrhy *de lege ferenda* pro umožnění zdejšího rozvoje islámského bankovníctví. Smyslem práce je spíše pojednat o problematických otázkách s islámským bankovníctvím spojených, které by mohly mít na naše území v budoucnu přesah, a je tedy dobré o nich udržovat alespoň základní povědomí.

2. Šarí'a výbor jako zvláštní orgán banky

Zřizování *Šarí'a výborů* při islámských bankách je jedinou výraznou odlišností těchto společností od bank konvenčních z pohledu institucionálního. Vzhledem k tomu, že islámské právo není v běžném slova smyslu kodifikováno, mají při jeho výkladu a aplikaci významnou roli učenci tohoto práva. To platí i v případě islámského bankovníctví, kde je působení těchto učenců jedinou zárukou souladu bankovní praxe s islámským právem. Každá islámská banka tedy tento orgán vytváří. *Šarí'a výbor* je kolektivní orgán, mající zpravidla tři a více členů, kteří jsou znalí jak islámského práva, tak finančních trhů a nástrojů na nich užívaných. Jejich pravomoc bývá určena společenskou smlouvou (stanovami) a může se tak v konkrétních případech lišit.²⁴ V jejich působnosti je ale vždy poskytovat vyjádření o souladu konkrétních obchodů a praktik banky s islámským právem a kontrolovat činnost banky z pohledu jejího souladu s pravidly islámského práva. O svojí činnosti a o souladu praktik banky s islámským právem vydává *Šarí'a výbor* pravidelně zprávu. Panuje shoda o tom, že aby byla činnost tohoto orgánu efektivní, měla by být jeho stanoviska pro dotčené orgány závazná.²⁵ Na druhou stranu se ale v praxi nepočítá s jinou odpovědností jeho členů, než za správnost jejich stanoviska z pohledu islámského práva. Pro současný nedostatek odborníků dostatečně znalých islámského práva a praxe islámského bankovníctví je také častým jevem, že jeden člověk je členem *Šarí'a výborů* více bank současně.

Česká legislativa zásadně tvorbu zvláštních orgánů v rámci obchodních korporací nevyklučuje,²⁶ současně ale jejich činnost, možnou pravomoc, působnost nebo nároky na jejich členy zvlášť neupravuje a užívá se tak jen obecná ustanovení o orgánech a jejich členech. Mohlo by se tak zdát, že vytvoření *Šarí'a výboru* žádné zvláštní souvislosti pro islámskou banku nepřinese, opak je ale pravdou. Zbývající malý počet ustanovení, která lze vztáhnout na všechny orgány společnosti mohou mít na členy těchto výborů významný dopad, zvláště v případě, že bude *Šarí'a výboru* přiznán ve stanovách přímý vliv na činnost banky.

---

²⁴ NETHERCOTT, Craig R.; EISENBERG, David M. *Islamic Finance: Law and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 168, ISBN: 978-0-19-956694-5.

²⁵ MALKAWI, Bashar H. *A Bright Future: Towards an Enhanced Shariab Supervision in Islamic Finance* [online]. europeanfinancialreview.com, 2014 [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.europeanfinancialreview.com/?p=487>>.

²⁶ Jediným omezením je v tomto ohledu dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4563/2008, nemožnost obligatorně zřizovanému orgánu část působnosti svěcené mu zákonem odejmout a světit ji do působnosti zákonem nepředvídaného orgánu, zřizovaného společenskou smlouvou. K tomu také viz LASÁK, Jan; POKORNÁ, Jarmila; ČÁP, Zdeněk; DOLEŽIL, Tomáš. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 338, ISBN: 978-80-7478-326.

2.1 (Ne)odpovědnost členů *Šari'a* výboru

Členství v *Šari'a* výborech je vnímáno jako čestné postavení učenců, kteří požívají takového uznání, že jim finanční instituce svěřují v rámci svojí činnosti rozhodnutí o tom, co je a co není islámským právem dovolené. Skutečně i v prezentacích bank jsou členové výboru prezentováni odlišně od zbytku řídicí struktury banky a nikdy nejsou zmiňováni v jiných souvislostech než jen jako duchovní vůdci dané instituce.

Jedná se ale o volený orgán. Jeho členové jsou tak vázáni pravidly jednání členů těchto orgánů a, zejména v případě výborů přímo ovlivňujících činnost banky, mohou být za důsledky svých rozhodnutí odpovědní. Sám o sobě by tento fakt nebyl zvláště znepokojující – nakonec se jedná o osoby, které by po odborné stránce měly být schopny zákonem stanovený standard péče naplnit. Problém nastane ve chvíli, kdy budou jejich rozhodnutí zákonitě „nerozumná“ jednoduše proto, že postup v souladu s islámským právem není vždy ekonomicky nejvýhodnější. Ustanovení § 52 odst. 1 zákona č. 90/2012, o obchodních korporacích (dále jen „ZOK“), říká, že při posouzení, zda člen orgánu jednal s péčí řádného hospodáře, se vždy přihlédne k péči, kterou by v obdobné situaci vynaložila jiná rozumně pečlivá osoba. S tímto ustanovením související § 51 odst. 1 téhož zákona a § 159 odst. 1 zák. č. 89/2012, občanského zákoníku (dále jen „OZ“) hovoří o standardech znalosti, informovanosti a péče. Nelze očekávat, že by některý ze členů výboru jednal neznale nebo nepečlivě v běžném významu těchto slov. Ustanovení § 51 odst. 1 zpřesňuje, že jednání je pečlivé, pokud je mimo jiné vykonáváno v obhajitelném zájmu korporace. Protože by bylo v praxi potřeba otázku pečlivosti nejspíše řešit až v případě nějaké výjimečné situace (např. úpadku) banky, šlo by jednání, v důsledku kterého se banka do takové situace dostala, ve zdejších podmínkách jen těžko obhajovat naplňováním náboženských pravidel, jakkoliv pro jejich adresáty významných. Po poměření ekonomicky neefektivního jednání členů *Šari'a* výboru, byť vynuceného náboženskými pravidly, s jednáním jiné rozumně pečlivé osoby by bylo možno dospět k závěru, že jednání členů výboru bylo ve smyslu zákona nepečlivé. Současně by šlo uvažovat i o absenci druhé složky péče řádného hospodáře – loajality. Pokud by se banka při odlišném postupu do výjimečné situace nedostala a člen orgánu si byl možností důsledků svého rozhodnutí vědom, lze potom říci, že nekladl dostatečný důraz na zájmy společnosti, a proto nejednal s péčí řádného hospodáře.

Odpovědnost členů *Šari'a* výboru lze uvažovat jen v případech, kdy bude mít tento orgán možnost přímo ovlivnit jednání banky navenek. V jiných případech bude za jednání odpovědný přímo jednajícím orgánem, tj. zpravidla představenstvo nebo statutární ředitel. Česká právní úprava v § 435 odst. 3 zakazuje představenstvu přijímat pokyny týkající se obchodního vedení

(*per analogiam* tedy i statutárnímú řediteli nebo správní radě²⁷), přesto může být jednání vázáno stanovami na souhlas jiného orgánu. Tak může být výše uvedené „nepečlivé“ rozhodnutí *Šari'a* výboru promítnuto do činnosti banky. V tom případě by dle mého bylo možné považovat tento výbor pro účely § 49 odst. 1 ZOK za kontrolní orgán, jehož členové by za způsobenou škodu odpovídali namísto členů statutárního orgánu.²⁸ I v případě nemožnosti takového postupu by bylo možné dovést odpovědnost členů *Šari'a* výboru z obecných ustanovení § 53 ZOK a § 159 odst. 3 OZ, a ti by tak odpovídali společně se členy ovlivněného orgánu.

Odpovědnost členů *Šari'a* výborů je sice nepředvídaná v prostředí islámského bankovníctví, nelze ji však považovat za překvapivou. V žádné zemi s moderním právním řádem není možné v rámci korporace vytvořit orgán, který má vliv a současně nemá odpovědnost. Ve zdejší právní prostředí by tak snad bylo lepším řešením sjednotit činnost *Šari'a* výboru a dozorčí rady, čímž by došlo alespoň k vyjasnění postavení jeho členů. Jiným možným postupem by bylo ustavení výboru jen jako doporučujícího orgánu bez přímého vlivu na jednání společnosti. V této souvislosti je zajímavé, že například ve Velké Británii, kde významný počet islámských bank sídlí, by šlo jistě případnou odpovědnost členů *Šari'a* výborů dovozovat i v případě, kdy by *Šari'a* výbor formálně vliv na jednající orgány neměl, a to pro široké pojetí institutu stínových řídicích osob (angl. *shadow directors*), jak je vymezen v čl. 251 UK Companies Act 2006. V současné době se zdá, že je toto riziko ze strany členů *Šari'a* výborů a islámských bank jednoduše přehlíženo.²⁹

2.2 Jiné nároky na členy *Šari'a* výborů

Vedle obecných nároků, kladených na členy orgánů korporací podle příslušných ustanovení občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích, může být od členů *Šari'a* výborů dále požadováno splnění některých podmínek podle zákona č. 21/1992, o bankách. Ačkoliv zákon o bankách zakládá v § 4 odst. 5 písm. e) a v § 8 odst. 4 povinnost posuzovat způsobilost vykonávat funkci jen u členů orgánů jmenovaných v zákoně a jen jim stanoví povinnosti, bylo by opět možné stejná pravidla vztáhnout analogicky i na členy *Šari'a* výborů, které by měly v některých ohledech postavení obdobné dozorčí radě. Takový postup dovozují ze skutečnosti, že samotný zákon o bankách stanoví pouze to, že je banka akciovou společností, tvorbu zvláštních orgánů zákonem

---

²⁷ Dle § 456 odst. 1 ZOK.

²⁸ O možnosti považování fakultativního nepojmenovaného orgánu za kontrolní orgán podle citovaného paragrafu není v teorii jasno. Pokud ale *Šari'a* výbor vykonává svoji činnost obdobným způsobem jako jiné kontrolní orgány, zároveň je však jeho působnost od těchto orgánů odlišná, není podle mého názoru důvod jej za kontrolní orgán nepovažovat. K nepojmenovanému fakultativnímu orgánu jako jinému dozorčímu orgánu viz též LASÁK, Jan; POKORNÁ, Jarmila; ČÁP, Zdeněk; DOLEŽIL, Tomáš. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 342, ISBN: 978-80-7478-326.

²⁹ NETHERCOTT, Craig R.; EISENBERG, David M. *Islamic Finance: Law and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 171, ISBN: 978-0-19-956694-5.

nepředvídaných jí ale nezakazuje. Současně by nedávalo smysl takový orgán z regulace zákona o bankách vynechat. Nakonec i široká definice pojmu „vedoucí orgán“ uvedená ve směrnici evropského parlamentu a rady 2013/36/EU o přístupu k činnosti úvěrových institucí, jejíž relevantní části jsou transponovány právě výše uvedenými ustanoveními zákona o bankách, obsáhne i *Šarí'a výbor* a jí stanovená pravidla pro členy vedoucích orgánů by se tedy měla aplikovat i na členy tohoto výboru.

Transpozice směrnice 2013/36/EU o přístupu k činnosti úvěrových institucí přinesla také nová pravidla pro členství osob zúčastněných na provozu banky v orgánech jiných právnických osob. Zatímco tak dle zákona o bankách ve znění účinném do 21. 7. 2014 nemohli být zaměstnanci banky³⁰ současně statutárním orgánem, členem statutárního orgánu nebo členem dozorčího orgánu jiné právnické osoby, po transpozici jmenované směrnice bylo toto pravidlo nahrazeno pravidlem mírnějším, které by tak oproti minulému stavu již nepředstavovalo překážku členství jedné osoby v *Šarí'a výborech* více bank současně.

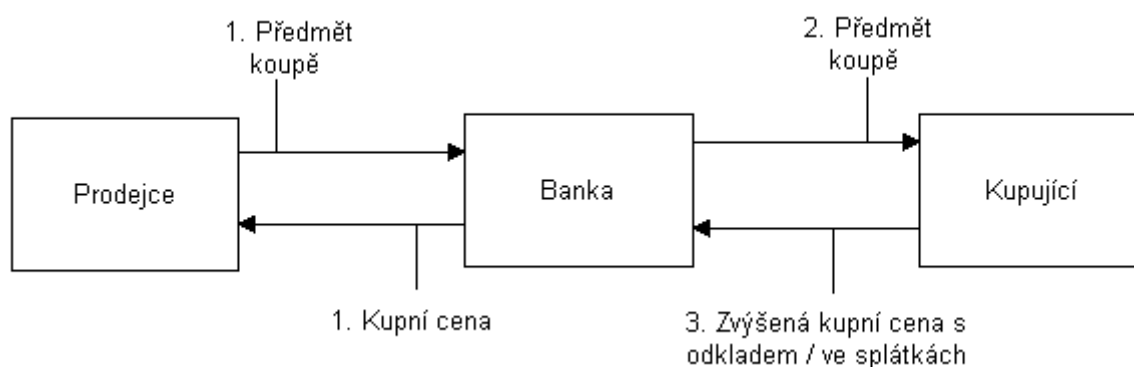
³⁰ Přičemž za zaměstnance banky je dle vyjádření ČNB nutno považovat i osoby působící v bance v rámci jiného než zaměstnaneckého poměru – tedy i volené členy orgánů. Viz ČNB. *Odpověď na dotaz: Vedoucí zaměstnanec banky* [online]. Česká národní banka, 2010 [cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/faq/vedouci_zamestnanec_banky.pdf>.

3. Islámská banka jako obchodník s nefinančními aktivy

Jakékoliv navýšení plnění na dluh bez přiměřeného protiplnění je v islámském bankovníctví považováno za *ribá* – tedy za zakázané. *Ribá* je synonymem úroku, který islámská banka nemůže přijmout, a je tedy nucena svůj zisk generovat jiným způsobem než poskytnutím peněz za příslib pozdějšího protiplnění vyšší částky. V islámském bankovníctví se vyvinulo několik metod, prostřednictvím kterých islámská banka poskytuje financování, má z poskytnutí financování prospěch, tento prospěch má ale místo úroku formu obchodní marže, podílu na zisku nebo jiného podobného plnění. Aby byla činnost islámské banky považována za obchod a nikoliv za úrokové úvěrování, je banka nucena fyzicky nabývat a zcizovat aktiva, jichž se financování týká. V islámském bankovníctví se používá jediná smlouva, na základě které dochází k zápůjčce peněz, a tou je *qard hasan*, tj. bezúročná zápůjčka. Té je bankami užíváno pro charitativní činnost a při vedení běžných účtů klientů.³¹ V ostatních obchodech se banka zapojuje do financovaných transakcí a svůj zisk dosahuje navýšením některého z peněžních toků nebo přijímáním podílu na zisku z financovaných aktiv. Pro ilustraci těchto praktik a objasnění, jak islámské banky obchodují s různými věcmi, dále popíšeme dva z obchodů používaných v islámském bankovníctví.

Murábaha

Murábaha je nejjednodušším obchodem v islámském bankovníctví uzavíraným. Je sice často kritizován za velmi slabou reflexi zásad islámského bankovníctví, navzdory tomu je ale dnes stále nejužívanějším ze všech obchodů islámského bankovníctví. Jeho strukturu lze zobrazit následovně:

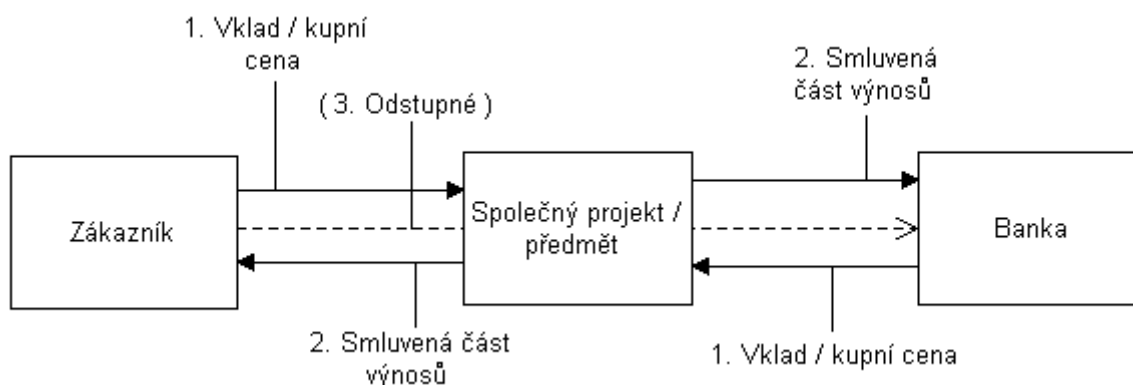
- 1) Banka nabude předmět koupě, který
- 2) převede na kupujícího (příjemce financování).
- 3) Kupující později platí zvýšenou kupní cenu bance.

³¹ AYUB, Muhammad. *Understanding Islamic Finance*. Chichester: John Wiley and Sons, 2007, s. 189. ISBN: 978-0-470-03069-1.

Jak vidno, banka zde poskytuje financování tím způsobem, že věc sama koupí, ve stejnou dobu ji převede na kupujícího, který banku o financování žádal, a ten platí bance kupní cenu buď s odkladem, nebo ve splátkách. Banka tedy klientovi poskytuje obchodní úvěr. Zisk banky je zde představován rozdílem mezi kupní cenou placenou bankou a kupní cenou placenou klientem, což je považováno za islámským právem dovolené.³² Tento obchod je užíván k financování nákupu všech myslitelných věcí.

Mušáraka

Mušáraka je obchod, který se často využívá jako jedna ze dvou částí tzv. islámské hypotéky. Tento obchod je v praxi užíván podstatně méně než předchozí, teoretiky je ale oceňován pro vyšší úroveň zohlednění principů islámského bankovníctví. Schematicky jej lze zobrazit následovně:

- 1) Banka a klient společně investují do projektu či věci.
- 2) Zisk tvořený projektem nebo věcí se mezi banku a klienta dělí v předem dohodnutém poměru.
- 3) Může být ujednáno, že klient postupně banku vyplácí a její podíl nabývá (*proměnná Mušáraka*).

Jak bylo řečeno, obchod je užíván často jako součást islámské hypotéky. V tom případě bývá podíl banky na spoluvlastněné věci (domě) další smlouvou pronajímán klientovi. Pravidelné platby klienta tak u islámské hypotéky místo jistiny a úroku sestávají z kupní ceny části věci a nájmu té části věci, kterou dosud klient nevládní. Při požadavku na neměnnou výši těchto plateb je výsledný efekt

³² Možnost takového postupu je většinou právníků dovozována z ustanovení Koránu, konkrétně z verše 275 súry 2 (Kráva), který říká: „Ti, kdo žijí z lichvy, stanou před bohem, jako ti, koho satan poznamenal svým dotekem. To protože tvrdili, že není rozdíl mezi obchodováním a lichvou. Bůh však zakázal lichvu a dovolil obchod.“ Viz DAWOOD, N. J. *The Koran*. London: Penguin Books, 6. vyd., 2006, s. 40. ISBN: 978-0-14-044920-4.

stejný jako u anuitních plateb konvenčních hypotečních úvěrů – zpočátku tvoří větší část platby nájemné za najímaný podíl banky, později je čím dál větší část platby užitá na nabytí podílu vlastněného bankou. Společným znakem obchodů *Murábaba* i *Mušáraka* je skutečnost, že banka přímo nabývá předměty financování, což může mít dále popsané negativní důsledky.

3.1 Provozování nedovolené podnikatelské činnosti bankou

Zákon o bankách rozděluje činnosti vykonávané bankou na činnosti základní, kterými je přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů, a na činnosti vedlejší, vyjmenované v § 1 odst. 3 zákona o bankách. Platí, že z vedlejších činností může banka vykonávat jen ty, které má povoleny v licenci. Výčet vedlejších činností je taxativní a § 1 odst. 4 téhož zákona stanoví, že banka nesmí vykonávat jiné podnikatelské činnosti než ty, které má povoleny v licenci. Dále stanoví jedinou výjimku, a to v souvislosti s činnostmi vykonávanými pro jiného, pokud tyto souvisejí se zajištěním provozu banky nebo jí ovládaných finančních institucí.

Ani jeden z výše popsaných obchodů není poskytnutím úvěru ve smyslu zákona o bankách, který úvěr definuje jako v jakékoli formě dočasně poskytnuté peněžní prostředky. Současně, pokud nebude předmětem financování nástroj kapitálového trhu, nebude možné tyto obchody zahrnout pod žádnou ze zákonem vyjmenovaných vedlejších činností. Ve sledovaných případech se neuplatní ani jmenovaná výjimka, protože investiční nákup a prodej věcí, ač nutný pro zvolený způsob financování, nelze považovat za činnost související se zajištěním provozu banky. Taková činnost má být totiž jen jakýmsi vedlejším efektem provozu banky, rozsahem ve srovnání s jinými činnostmi banky zanedbatelná.³³ Zákon o bankách tedy nedovoluje bankám obchodovat se spotřebním zbožím nebo nemovitými věcmi ani na vlastní účet, ani na účet klienta. To by efektivně znemožňovalo bance sídlící v České republice užívání velké části nástrojů islámského bankovníctví. Nicméně to není překážkou pro zdejší poskytnutí takového financování bankou zřízenou podle práva státu, ve kterém je bankám taková jiná podnikatelská činnost povolena. Pro příklad uvedu situaci ve Velké Británii, kde po schválení zákona *Land Transactions Act 2005* může finanční instituce získat oprávnění uzavírat tzv. jiné finanční obchody související s pozemky, v rámci kterých dochází k nabývání nebo zcizování pozemků touto finanční institucí v souvislosti s poskytnutím financování.³⁴

---

³³ PIHERA, Vlastimil; SMUTNÝ, Aleš; SÝKORA, Pavel. *Zákon o bankách: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 32, ISBN: 978-80-7400-389-9.

³⁴ UK Financial Services and Markets Act 2000, Schedule 2, para. 23A.

3.2 Kapitálová přiměřenost k nestandardním aktivům

Další negativní souvislostí popsaných praktik je problém při stanovení kapitálové přiměřenosti banky, která má v aktivech skupinu hmotných statků, na které poskytuje svým klientům financování. U obchodu *Murábaha*, kde je předmět financování prakticky okamžitě převeden na klienta by se tento problém projevit nemusel. Standardy kapitálové přiměřenosti ale nezohledňují možnost dlouhodobé expozice bank vůči trhu se zbožím a nemovitými věcmi v souvislosti s poskytnutím financování, ke kterému může dojít v případě užití modelu financování *Mušáraka*. Když si za příklad vezmeme financování koupě nemovité věci konvenční bankou, bude pohledávka odpovídající konvenčnímu hypotečnímu úvěru hodnocena jako expozice zajištěná nemovitostí a bude mít zpravidla relativně nízkou váhu rizika (ve většině případů 35 %³⁵). Hodnocení rizika banky v případě užití obchodu *Mušáraka* by mohlo být ovlivněno relativně drobnými rozdíly v ustanoveních konkrétních smluv a souvisejícími rozdíly v zaúčtování tohoto obchodu, ve většině případů bude ale postup následující. Organizace IFSB doporučuje ve svém standardu IFSB-15, Revised Capital Adequacy Standard, přiřadit položce aktiv odpovídající části nemovitosti vlastněné bankou váhu 100 % a zbylým pohledávkám z islámské hypotéky, pokud jsou zajištěny podílem klienta na nemovitosti, váhu 35 %. To odpovídá situaci, kdy by byla banka exponována vlastnictvím financované nemovité věci, jako by ji vlastnila sama pro sebe. Konkrétní ujednání smluv *Mušáraka* ale často obsahují ustanovení, která zmírňují například dopady změn cen nemovitostí na banku. Jinými slovy banka sice většinou nenese riziko odlišné od banky poskytující konvenční hypotéku, podle postupu doporučeného IFSB, a dle mého i při aplikaci nařízení EU č. 575/2013,³⁶ budou požadavky na její kapitál z poskytnutí islámské hypotéky téměř trojnásobné.

---

³⁵ Dle čl. 125 nařízení EU č. 575/2013.

³⁶ Konkrétně článků 125 a 134 nařízení EU č. 575/2013.

4. Přijímání vkladů a poskytování úvěrů z pohledu islámských bank

Zákon o bankách označuje za základní činnosti vykonávané bankou přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů.³⁷ Vkladem se pro účely zákona o bankách rozumí svěřené peněžní prostředky, které představují závazek vůči vkladateli na jejich výplatu. Veškeré pohledávky z vkladů nefinančních institucí a fyzických osob jsou předmětem zákonného pojištění vkladů dle § 41a a násl. zákona o bankách.

4.1 Vklad v islámském bankovníctví

V islámském bankovníctví, stejně jako v bankovníctví konvenčním, existuje více druhů vkladů. Rozdíl spočívá v tom, že zatímco v konvenčním bankovníctví jsou různé účty rozlišeny jen mírou úročení prostředků v jejich režimu poskytnutých a lhůtou splatnosti pohledávek jimi představovaných, musí islámská banka opět používat složitější smluvní uspořádání, aby mohla klientovi nějaký prospěch za jeho vklad poskytnout. Protože vyplacení vyšší částky, než jaká byla klientem bance poskytnuta, bez dalšího, opět nese známky zakázaného *ribá*. Pro vedení běžných účtů, na kterých prostředky nejsou nijak zhodnocovány, se v islámském bankovníctví používá smlouva *qard hasan*, která je bezúročnou zápůjčkou klienta bance a vlastně přesně odpovídá neúročnému konvenčnímu vkladu, jak je definován zákonem o bankách.

Pokud chce islámská banka platit klientovi za poskytnutí jeho vkladu, musí být tato platba legitimizována (a z pohledu islámského práva legalizována) tak, že se klient jeho poskytnutím podílí na podnikání banky, které přineslo zisk, a poskytnutá platba je tak distribucí klientova podílu na zisku z podnikání banky. Pro takové uspořádání jsou v islámském bankovníctví nejčastěji uzavírány dva dále popsané obchody.

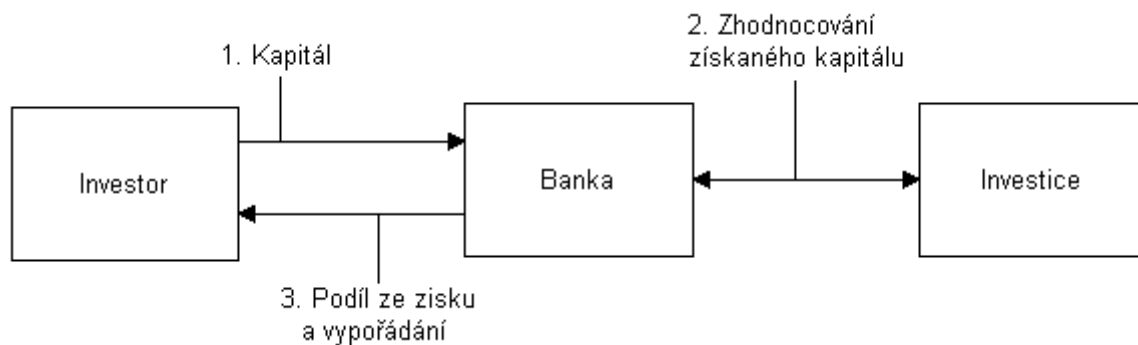
Mudáraba

Mudáraba je obchod, v rámci kterého jedna strana (*Rabbul-mál*) poskytne druhé straně (*Mudarib*) peněžní prostředky. Tyto peněžní prostředky jejich příjemce užívá, přičemž způsob jejich užití může a nemusí být smluvně omezen. Zisk vytvořený užíváním svěřených prostředků je po smluvené době rozdělen mezi jejich poskytovatele a příjemce v předem dohodnutém poměru.³⁸ Popsaný obchod lze vyobrazit následovně:

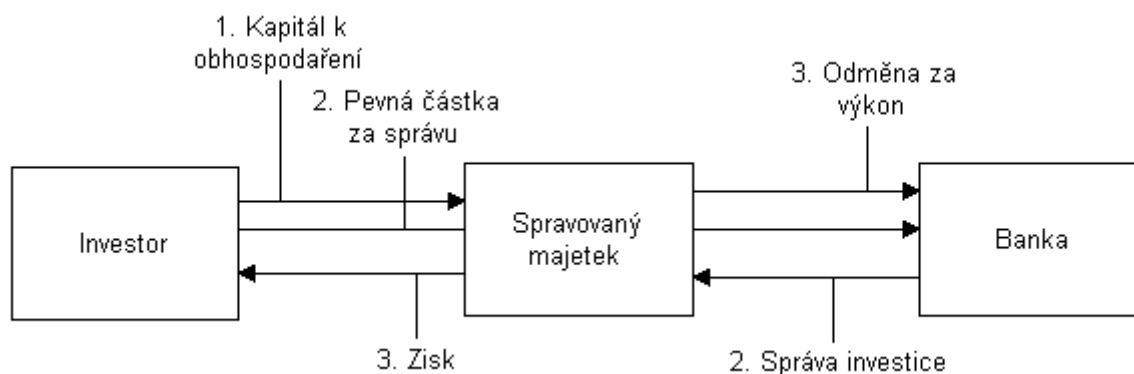
³⁷ Viz § 1 odst. 1 zák. č. 21/1992, o bankách.

³⁸ Popis obchodu a jeho praktické aplikace bankami viz AYUB, Muhammad. *Understanding Islamic Finance*. Chichester: John Wiley and Sons, 2007, s. 189-191. ISBN: 978-0-470-03069-1.

Wakala

Wakala je obecný pojem přeložitelný jako příkaz. V islámském bankovníctví je nejčastěji tento obchod užíván pro svěřeni prostředků klienta k obhospodařování bance. Rozdíl oproti obchodu *Mudaraba* je ten, že banka zde má vystupovat jen jako příkazník profesionálně spravující prostředky klienta podle jeho pokynů, za což jí přísluší zpravidla pevně stanovená odměna, která může být doplněna o podíl z výnosů dosažených bankou na účet klienta.³⁹ V praxi některých institucí je ale obsahem smlouvy dosaženo stejného výsledku, jako při užití smlouvy *Mudaraba* a prostředky klientů a banky jsou tak i zde míšeny. Obchod *Wakala* lze znázornit následovně:

Oběma obchodům je společné, že aby mohl být klientovi placen výnos, musí nést současně riziko z činností, ke kterým jsou jím poskytnuté prostředky užívány. Zůstatek na účtu klienta tak může být na jednu stranu zvýšen v případě dobrých hospodářských výsledků banky, může být ale i snižován v důsledku ztrát, které banka v daném období utrpěla. Je běžnou praxí, že islámské banky vytváří zvláštní fondy, do kterých v dobrých časech odkládají část zisku, který by byl jinak rozdělen mezi klienty, aby z těchto fondů později hradily případné ztráty, které mají být neseny

³⁹ AYUB, Muhammad. *Understanding Islamic Finance*. Chichester: John Wiley and Sons, 2007, s. 349. ISBN: 978-0-470-03069-1.

jinými klienty.⁴⁰ Přesto musí být ve výše uvedených smlouvách ujednáno, že není garantována výplata vkladu klientovi v plné výši.

Takový nástroj ale potom nelze považovat za vklad dle zákona o bankách, protože nepředstavuje závazek vůči vkladateli na výplatu svěřených peněžních prostředků. Otevírání islámských investičních či spořicíh účtů tak nebude přijetím vkladu ve smyslu zákona o bankách. Potom je potřeba odpovědět, zda by mohly být popsané obchody považovány za některou z vedlejších činností banky, které mohou být bance v licenci povoleny. Popsané obchody ale ani v jednom případě žádnou z vedlejších činností banky nebudou, protože v rámci vedlejších činností může banka na účet klienta obchodovat jen s investičními nástroji, jak jsou vymezeny v § 3 odst. 1 zák. č. 256/2004, o podnikání na kapitálovém trhu, nebo s devizovými hodnotami, které nejsou investičním nástrojem. Obchod s investičními nástroji nebo jinými devizovými hodnotami ale netvoří podstatnou část činností islámské banky a lze tak uzavřít, že není způsob, kterým by banka mohla získat prostředky poskytnuté klientem pro své podnikání jinak, než prostřednictvím vkladu dle zákona o bankách, na který ale islámská banka nemůže vyplácet žádný zisk. Islámské bankovní účty založené na principu sdílení zisku a ztrát banky tak nelze v České republice bankou pro klienty vést.

4.2 Averde islámských bank k systémům pojištění vkladů

Systémy pojištění vkladů, jak jsou provozovány ve většině vyspělých zemí světa, nesou z pohledu islámského bankovníctví znaky zakázaného jevu *majsir*. To je dáno skutečností, že skutečnost plnění z pojištění klientům banky a jeho výše nejsou předem známy. Systém tedy zakládá nejisté vztahy nesoucí známky hazardu. Dalším negativním prvkem z pohledu islámského práva je skutečnost, že při plnění ze systému pojištění vkladatelům účtů založeným na sdílení zisku a ztráty nedojde k naplnění jejich základního principu, tj. ke sdílení ztráty banky. I mimo islámské finanční instituce se vede diskuze o možných negativních důsledcích pojištění pohledávek z vkladů, které je spojováno s nepečlivým výběrem banky klientem a jinými projevy morálního hazardu z tohoto zajištění pramenícími.⁴¹ Jak ale bylo řečeno, účast v systému pojištění vkladů je povinná ve většině vyspělých ekonomik a přes výše uvedené nutné výhrady k těmto systémům není účast

---

⁴⁰ KÖVE, Anu. Current and Savings Deposits in Conventional and Islamic Retail Banking in the EU. *Juridica International* [online]. 2011, čís. 18, s. 145-146. Dostupné z: <<http://www.juridicainternational.eu/index.php?id=14831>>.

⁴¹ K tomu například Ihned.cz. Morální hazard: Lidé by měli být spoluzodpovědní za svá finanční rozhodnutí. *Face to Face* [publicistický pořad - online]. HRDLIČKOVÁ, Lucie; MILER, Marek. Ihned.cz, 2015 [cit. 6. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://archiv.ihned.cz/c1-64105360-moralni-hazard-lide-by-meli-byt-spoluzodpovedni-za-sva-financni-rozhodnuti>>.

banky v takovém systému považována většinou právníků za porušení islámského práva.⁴² Jedním dechem však dodávají, že vytvoření obdobného systému, fungujícího na principu islámské obdoby pojišťovnictví, *Takáful*, by bylo nanejvýš žádoucí.⁴³

V Evropské unii je pojištění vkladů, přijatých finančními institucemi na jejím území působícími, harmonizováno směrnicí 2014/49/EU. Touto směrnicí je za vklad považován: „...kreditní zůstatek vzniklý z prostředků zbylých na účtu..., který musí úvěrová instituce vyplatit na základě platných zákonných a smluvních podmínek,...“.⁴⁴ Čistě teoreticky tak směrnice ponechává prostor pro vznik účtů, z nichž vzniklé pohledávky by neměly povahu pohledávek z vkladů například proto, že by měly charakter podřízených pohledávek, které by instituce nebyla povinna v případě úpadku platit. Takový postup by samozřejmě musel být umožněn národní legislativou státu sídla banky. Ve vztahu k prostředí Evropské unie lze ale uzavřít, že islámské banky zde působící nemají s účastí v systémech pojištění vkladů větší problémy. Některé instituce informují své klienty o nevhodnosti přijetí plnění z těchto systémů,⁴⁵ většinou ale islámské banky o systémech pojištění vkladů jen v souladu se svými zákonnými povinnostmi informují bez dalšího.

Požadavkům islámského práva na sdílení zisku a rizika ztráty v souvislosti s investičními účty by v České republice dobře odpovídal institut tichého společenství. Smlouva o tichém společenství je vlastně totožná s obchodem *Mudárába*, popsáným výše. Tichý společník se podílí přímo na zisku skutečně dosaženého bankou, nese riziko ztráty a jeho vklad nebude vkladem pojištěným v rámci systému pojištění vkladů. Reálně je užití takového postupu krajně nepravděpodobné, zásadní překážku mu ale dle mého česká legislativa neklade. Postup by byl administrativně náročný, když každá smlouva o tichém společenství musí být před uzavřením schválena valnou hromadou korporace.⁴⁶ To je v případě velkých bank s vyšším počtem klientů těžko myslitelné. Dále je potřeba uvažovat, že Česká národní banka před udělením licence i při provozu banky zkoumá průhlednost a nezávadnost původu základního kapitálu a dalších finančních zdrojů banky.⁴⁷ K tomu lze říci, že účast tichých společníků na podnikání banky je sice nestandardní, původ takových zdrojů je ale průhledný a způsob získávání zdrojů tímto způsobem na závadnost jejich původu nemá vliv.

---

⁴² AYUB, Muhammad. *Understanding Islamic Finance*. Chichester: John Wiley and Sons, 2007, s. 188. ISBN: 978-0-470-03069-1.

⁴³ *Ibid.*, s. 189.

⁴⁴ Plné znění viz čl. 2, odst. 1, bod 3) směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2014/49/EU, o systémech pojištění vkladů.

⁴⁵ KÓVE, Anu. Current and Savings Deposits in Conventional and Islamic Retail Banking in the EU. *Juridica International* [online]. 2011, čís. 18, s. 148. Dostupné z: <<http://www.juridicainternational.eu/index.php?id=14831>>.

⁴⁶ Viz § 421 odst. 2 písm. o) ZOK.

⁴⁷ Viz § 4 odst. 5 písm. a) zákona o bankách (Zob).

Takový postup je tak dle mého sice problematický, současně však možný a z pohledu islámského práva ideální.

4.3 Úvěr v islámském bankovníctví

Druhou ze základních činností banky dle zákona o bankách je poskytování úvěrů. Pokud je tímto zákonem úvěr definován jako v jakékoliv formě dočasně poskytnuté peněžní prostředky, lze konstatovat, že islámská banka poskytuje úvěry jen velmi zřídka nebo vůbec. Islámská banka totiž zásadně svým klientů v rámci nástrojů nahrazujících konvenční úvěr peněžní prostředky neposkytuje. Jako příklad lze uvést dva výše popsané obchody *Murábaha* a *Mušáraka*, kde ani v jednom z případů peněžní prostředky klient k dispozici nemá – nejsou mu tedy poskytnuty.⁴⁸ Z minulosti je známa praxe islámské banky,⁴⁹ která zmocňovala své klienty k nákupu financovaného aktiva jejím jménem. K tomu účelu poskytla klientovi potřebné peněžní prostředky, jejichž skutečné použití dále nekontrolovala a prakticky v okamžiku předání vzniknul dlužnický vztah mezi touto bankou a klientem. Takový postup by šlo označit za poskytnutí úvěru, současně je ale ve zjevném rozporu s islámským právem a postupy v islámském bankovníctví běžně akceptovanými.⁵⁰ Vzhledem k dnešnímu stavu regulace islámských bank nelze vyloučit, že se podobná praktika občasně vyskytne, v zásadě ale platí, že z důvodu provádění islámských bankovních obchodů skrze obchody s nepeněžním plněním nebude žádný z těchto obchodů poskytnutím úvěru dle zákona o bankách.

4.4 Důsledky nekonání základních činností islámskou bankou

Pokud banka nevykonává některou ze základních činností dle zákona o bankách, může to pro ni mít negativní důsledky. Dle § 34 odst. 2 písm. a) zákona o bankách může být Českou národní bankou odňata licence, pokud banka po dobu delší než 6 měsíců nepřijímá vklady nebo neposkytuje úvěry. V případě nově vzniklé banky se tato doba prodlužuje na 12 měsíců. Smyslem tohoto

---

⁴⁸ Odklad platby nebo nákup věci na žádost klienta přitom nelze považovat za formu poskytnutí peněžních prostředků. Ustanovení o lhotejnosti formy peněžních prostředků míří na možnost jejich poskytnutí v hotovosti, zvýšením zůstatku na účtu klienta či jinou formou, ne už ale tak odlišným způsobem, že jsou peníze předány (poskytnuty) osobě od klienta odlišné, nejednající na jeho účet. Rozdíl oproti poskytnutí peněžních prostředků v režimu konvenčního hypotečního úvěru poskytnutého na nákup nemovité věci, kde klient peníze také nemá k volné dispozici, je v tom, že u konvenčního hypotečního úvěru jsou peníze vypláceny osobě klientem určené za protiplnění do vlastnictví klienta, k čemuž v islámském bankovníctví nedochází.

⁴⁹ Viz postup *Shamil Bank of Bahrain* popsaný v Rozsudku Court of Appeal of England and Wales ze dne 28. 1. 2004. *Beximco Pharmaceuticals Ltd. v Shamil Bank of Bahrain EC* [online]. CA of England and Wales, 2004 [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.nadr.co.uk/articles/published/ArbitLawReports/Beximco%20v%20Shamil%202004.pdf>>.

⁵⁰ Z praxe je sice známa obdobná praxe, kdy klient obstarává nákup předmětu financování za banku, nutnou podmínkou ale je, že banka předmět financování před jeho převodem klientovi skutečně nabude do vlastnictví. Více viz KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic Banking and Finance*. London: Kettell, 2008, s. 61, ISBN: 978-0-9558351-0-0.

ustanovení je chránit trh před bankami, které neplní svoji základní úlohu peněžního zprostředkovatele, k čemuž dochází zpravidla u nezdravých bank.⁵¹

Jak bylo popsáno výše, přijetí peněžních prostředků na běžný účet, spravovaný v islámském bankovníctví jako bezúročná půjčka klienta bance, bude naplňovat definici vkladu. I přes problém s vedením spořicíh a investičních účtů tak islámská banka bude plnit svoji povinnost přijímat vklady od veřejnosti.

Z dříve uvedených důvodů ale nebude islámská banka v rámci své běžné činnosti poskytovat úvěry. Z čistě formálního hlediska tak poruší svoji povinnost poskytovat úvěry dle zákona o bankách, což může být důvodem pro odebrání licence. Dle mého názoru by u takové banky bylo namístě, aby posuzující orgán v rámci své diskreční pravomoci licenci bance ponechal, protože pokud bude aktivně užívat nástroje v islámském bankovníctví nahrazující úvěr, bude plnit svoji úlohu a odebrání licence na základě zmíněného ustanovení by v tomto případě jeho účel nenaplnilo. Současně, pokud by Česká národní banka postupovala takto formálně, by mohla islámská banka tuto svoji povinnost splnit tím, že by občasně poskytla bezúročný úvěr dle smlouvy *qard hasan*, kterou běžně používá pro přijetí neúročných vkladů. Jak bylo řečeno úvodem, takové zápůjčky jsou islámskými bankami poskytovány pro charitativní a podobné účely. Takto poskytnuté peněžní prostředky by sice nebyly úvěrem dle občanského zákoníku, protože ten za jeden z pojmových znaků úvěru považuje úrok,⁵² podle zákona o bankách by se ale o úvěr jednalo⁵³ a banka by tak formálně svoji povinnost poskytovat úvěry plnila.

Obdobné pravidlo o povinnosti bank provozovat umožněné činnosti podléhající licenci je běžné i v jiných státech Evropské unie, vždy je v právních rádech zakotveno ze stejných důvodů jako v případě České republiky. Často se však pravidla v různých zemích liší podle toho, v jaké míře musí banka povolené činnosti vykonávat. Je to proto, že směrnice č. 2013/36/EU, o přístupu k činnosti úvěrových institucí, dává příslušným orgánům možnost bance licenci odebrat, pokud po určitou dobu tato banka neprovozuje činnost. Co se rozumí neprovozováním činnosti, už směrnice neříká a vymezení této podmínky je tak na národních zákonodárcích. Česká úprava, podle které musí úvěrové instituce vykonávat obě základní činnosti po celou dobu svojí existence, je v tomto ohledu jednou z nejpřísnějších možných variant implementace.

---

⁵¹ PIHERA, Vlastimil; SMUTNÝ, Aleš; SÝKORA, Pavel. *Zákon o bankách: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 324, ISBN: 978-80-7400-389-9.

⁵² Viz § 2395 OZ.

⁵³ Viz definice úvěru v § 1 odst. 2 písm. b) ZoB.

5. Islámská banka jako nebankovní instituce

V rámci diskuze o možnosti realizace islámského bankovníctví ve zdejším právním prostředí vyvstala otázka, jestli by vzhledem k některým potenciálním problémům nebylo pro islámskou banku lepší, aby své aktivity realizovala jako nebankovní instituce. V této kapitole se pokusím nastínit možný přínos takového postupu a zvážit jeho negativní důsledky. I v rámci této části práce budu pro srozumitelnost dále používat termíny islámská banka a islámské bankovníctví, ačkoliv se zpravidla nebude jednat o instituce a činnosti podléhající bankovní licenci.

Myšlenka organizace islámské banky odlišně od konvenční představy jediného domu s bankovní licenci, který poskytuje veškeré myslitelné služby, je zmiňována i v pracích teoretiků islámského bankovníctví.⁵⁴ Jsou uváděny dvě možné varianty. Banka může alternativně působit jako jedna jiná finanční instituce, jejíž činnost nepodléhá bankovní licenci, nebo jako více specializovaných společností vzájemně propojených, z nichž některé mohou a jiné nemusí být držiteli bankovní licence. Dále krátce pojednám o obou možných variantách.

5.1 Islámská banka jako společnost bez bankovní licence

Pokud bychom chtěli aktivity islámské banky realizovat prostřednictvím jedné nebankovní instituce, museli bychom najít takovou společnost, která by mohla současně uzavírat smlouvy používané islámskou bankou pro vedení účtů (platebních, spořicích a jiných) i smlouvy v islámském bankovníctví nahrazující konvenční způsoby financování.

Družstevní záložna

V českém právním prostředí je institucí účelem podobnou bankám, současně však odlišně regulovanou, družstevní záložna. Při zevrubném zkoumání družstevních záložen lze pozorovat, že jsou jim z určitého pohledu vlastní některé rysy islámského bankovníctví odrážející principy sdílení zisku a ztráty klientem. Družstevní záložna přijímá od svých členů v zásadě dva druhy vkladů. Jsou to vklady členské a jiné vklady. Rozlišujícím hlediskem zde přitom není osoba vkladatele ale titul vkladu. Zatímco vklady členské navyšují členský vklad člena, jiné vklady (např. vklady na spořicí účet vedený záložnou) jeho členský vklad nenavyšují. V islámském bankovníctví by bylo možno daného schématu využít tak, že by byly členům vedeny běžné účty (např. pro účely platebního styku), které by nebyly úročené, a spoření členů družstva by se realizovalo prostřednictvím jejich členských vkladů, na které by banka vyplácela za zákonem stanovených podmínek podíly ze zisku z její činnosti. Protože členské vklady současně (na rozdíl

---

⁵⁴ Viz AYUB, Muhammad. *Understanding Islamic Finance*. Chichester: John Wiley and Sons, 2007, s. 188. ISBN: 978-0-470-03069-1.

od vkladů na účtech vedených družstevní záložnou) nejsou předmětem systému pojištění pohledávek z vkladů, je tento model pro islámskou banku zdánlivě ideální.

Při bližším pohledu na tyto potenciální vkladové nástroje islámského bankovníctví lze ale vidět několik jejich negativních vlastností. Zatímco po nedávné novele zákona o spořitelních a úvěrních družstvech lze poměrně snadno navyšovat další členský vklad, když k takovému kroku nově není v jednotlivých případech potřeba souhlasu členské schůze, snižování tohoto dalšího členského vkladu podléhá významným omezením. Pokud by tedy tyto další členské vklady byly využívány na místě spořicíh účtů u konvenčních bank, platilo by, že lze snadno navyšovat svůj vklad a tím i podíl na zisku této instituce, výběry z takového účtu (zde snižování členského vkladu) by byly možné jen v souladu s ustanovením § 4b odst. 3 zák. č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech. Jmenované ustanovení dovoluje členům snížit jejich další členský vklad nejvýše o 20 % jeho původní výše za každých 12 měsíců ode dne jeho splacení. Při použití tohoto nástroje jako spořicího by tak měl tento ve srovnání s konvenčními spořicími účty, za použití terminologie v souvislosti s nimi užívané, relativně dlouhou a jen postupnou splatnost. To sice netvoří zásadní překážku takového postupu, je to ale nepraktické.

Zásadní problém by při pokusu o realizaci činností islámské banky nastal v souvislosti s užíváním nástrojů islámského bankovníctví, které svým účelem nahrazují konvenční úvěrové financování. Ponechám stranou, že i družstevní záložna musí pod pohrůžkou ztráty licence užívat svá základní oprávnění, tj. přijímat vklady od svých členů a poskytovat jim úvěry.⁵⁵ S tímto ustanovením by bylo možno se vypořádat obdobně jak popsáno výše u provádění základních činností islámskou bankou. Tím hlavním problémem by zde ale jako v případě banky bylo vykonávání nedovolené činnosti družstevní záložnou při užívání nástrojů nahrazujících úvěry.

Družstevní záložna má vždy povolení přijímat vklady od svých členů a poskytovat jim úvěry. Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech vlastní definici pojmu úvěr neuvádí, žádná z více jinde poskytnutých legálních definic tohoto pojmu ale stejně neumožní považovat smluvní strukturu, která nahrazuje v islámském bankovníctví konvenční úvěr, za poskytnutí úvěru. Nadto právě vzhledem k podobnému charakteru podnikání družstevních záložen a bank i cílům jejich regulace by bylo namístě užít definici úvěru podanou v zákoně o bankách. Je tak potřeba opět zkoumat další činnosti, které může družstevní záložna v souladu s jím uděleným povolením vykonávat. Hlavním znakem struktur v islámském bankovníctví nahrazujících úvěr je nabývání a zcizování majetku nefinanční povahy. K tomu je družstevní záložna oprávněna jen pro účely zajištění vlastního

---

⁵⁵ § 28g odst. 2 písm. a) zák. č. 87/1995 Sb.

provozu⁵⁶ nebo s časovým omezením pro účely zajištění své pohledávky.⁵⁷ Pro účely obchodů nahrazujících poskytování úvěru tak družstevní záložna nemá možnost majetek, který není finančním nástrojem, nabývat a takto zřízená islámská banka by neměla možnost plnit svůj základní účel.

Investiční fond

Vzhledem k opakujícímu se problému nemožnosti institucí kapitálového trhu, v rámci českého práva zřizovaných, vstupovat do smluvních schémat islámského financování je namístě postavit otázku obráceně – která instituce může poskytovat financování v souladu s islámským právem a může-li ta samá instituce poskytovat další základní služby bankami běžně nabízené.

Protože jsou islámské bankovní obchody vlastně běžnou obchodní činností spočívající v nákupu a prodeji, což není činnost žádnému okruhu osob vyhrazená, lze jednoduše říct, že poskytovat financování v souladu s islámským právem může každá osoba, které není taková činnost zakázána. Pokud má zároveň platit, že je tato osoba samostatným subjektem a pro svoji činnost získává prostředky od veřejnosti, dostaneme zhruba definici investičního fondu s právní osobností.

Činnost investičních fondů je v České republice regulována především zákonem č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech (ZISIF). Ten v § 92 odst. 1 stanoví, že investičními fondy jsou fondy kolektivního investování a fondy kvalifikovaných investorů. Vzhledem k tomu, že by námi uvažovaná instituce měla být schopna přijímat (získávat) prostředky od široké veřejnosti, přichází v úvahu v zásadě jen forma fondů kolektivního investování. Fondy kolektivního investování lze dále dělit na standardní fondy a speciální fondy, kde rozlišovacím hlediskem je, zda fond splňuje podmínky stanovené směrnicí 2009/65/ES, kladené na subjekty kolektivního investování do převoditelných cenných papírů (standardní fond), nebo podmínky stanovené touto směrnicí nesplňuje a je tedy speciálním fondem. Pravidla pro skladbu majetku, způsoby s jeho nakládáním, další činnosti obou typů fondů kolektivního investování a jejich obhospodařování dále upravuje nařízení vlády č. 243/2013 Sb., o investování investičních fondů a o technikách k jejich obhospodařování. Již z dikce rozlišovacího pravidla mezi standardním a speciálním fondem vyplývá, a v citovaném nařízení vlády se zpřesňuje,⁵⁸ že standardní fondy jsou ve své obchodní činnosti omezeny na obchodování s převoditelnými

---

⁵⁶ § 3 odst. 2 písm. c) zák. č. 87/1995 Sb.

⁵⁷ § 3 odst. 3 zák. č. 87/1995 Sb.

⁵⁸ § 2 nařízení vlády č. 243/2013 Sb.

cennými papíry. To znamená, že poskytnutí financování za pomoci nástrojů islámského bankovníctví standardními fondy není možné.

V rámci speciálních fondů je mimo hodnot, které může nabývat standardní fond, dovoleno dle § 45 odst. 1 písm. c) nařízení vlády č. 243/2013 Sb. nabývat i nemovitou věc, pokud je daný speciální fond fondem nemovitostí. Podmínky pro nabývání nemovitých věcí tímto fondem jsou stanoveny v § 52 a následujících citovaného nařízení. Mimo zákazů nabývání nemovitých věcí od osob spojených s řízením a administrací fondu a od hlavního podpůrce fondu⁵⁹ jsou zde stanoveny dva možné důvody nabytí nemovité věci. Jedním je záměr jejího spravování, které je potenciálně ziskové, druhým je její další prodej, opět s předpokladem jeho ziskovosti. Při obchodech islámského bankovníctví zde vždy nejméně jeden z těchto důvodů dán je, a protože další omezení nabývání a zcizování nemovitých věcí fondem nařízení neklade, vyjma některých ustanovení o maximální expozici fondu vůči jednotlivým nemovitým věcem nebo jejich typům, lze konstatovat, že prostřednictvím speciálních fondů nemovitostí je možné financovat koupi nemovité věci třetí stranou v souladu s islámským právem.

Je to však činnost nahrazující pouze poskytování úvěru, nadto omezeného v předmětu financování, a jiné činnosti bankou běžně provozované by takto vzniklý fond provozovat nemohl. Nelze totiž předpokládat, že by podobná společnost dostala od České národní banky dále například povolení k činnosti platební instituce, spojené s přijímáním prostředků od veřejnosti pro účely poskytnutí platební služby.⁶⁰

Co se týká omezení v předmětu, jehož se může financování poskytnuté výše popsaným fondem týkat, pramení toto ze ZISIF a jej provádějícího nařízení vlády č. 243/2013 Sb. Ustanovení § 98 ZISIF sice říká, že je zakázáno shromažďovat peněžní prostředky za účelem kolektivního investování s nejistou návratností jinak, než za podmínek stanovených tímto zákonem, současně je ale dle § 2 písm. a) téhož zákona z jeho působnosti vyňato shromažďování peněžních prostředků, jehož hlavním účelem je financování vlastní výroby, obchodu, výzkumu nebo poskytování jiných než finančních služeb. Výklad pojmu finanční služba přitom ZISIF nepodává, jeho legální definici lze ale nalézt v § 1841 OZ, který přebírá definici směrnice 2011/83/EU. Těmito předpisy je za finanční službu považována služba bankovní, úvěrové, investiční, pojistné nebo platební povahy. Dříve bylo uzavřeno, že většina zákonů odklad splatnosti kupní ceny, kterého je využíváno při poskytnutí islámského financování obchodem *Murábaha*, za poskytnutí úvěru nepovažuje. Pokud má ale ustanovení § 98 ZISIF, a jeho prostřednictvím tento zákon jako celek, chránit

---

⁵⁹ K tomuto pojmu viz § 85 ZISIF.

⁶⁰ Taková instituce by totiž neplnila předpoklady pro udělení licence podle § 9 odst. 1 písm. e), g) a h) zák. č. 284/2009 Sb., o platebním styku.

veřejnost před pokoutnými praktikami investičních podniků, bylo by vhodnější považovat pro účely citovaných ustanovení, v souladu s jinými předpisy chránícími širokou veřejnost,⁶¹ za finanční činnost úvěrové povahy i poskytnutí služby odložené splatnosti a nástroje islámského bankovníctví tak klasifikovat jako finanční a nikoliv jinou obchodní činnost. Tak by islámská finanční instituce nebyla schopna shromažďovat prostředky mimo rámec ZISIF. Při využití výše popsaného způsobu financování *Mušaraka* už ale prvek odkladu splatnosti není přítomen a uzavírání takových obchodů nelze hodnotit jinak než jako běžnou nefinanční obchodní činnost. Tak by se islámská finanční instituce při shromažďování peněžních prostředků pro tuto aktivitu mohla dostat mimo režim ZISIF.

V takovém případě by se ale objevil nový problém – pokud je potřeba, aby měl tento fond právní osobnost, a zároveň by nemohl využít možných forem právnických osob založených zákonem o investičních společnostech a investičních fondech, musel by mít velmi neobratnou podobu běžné kapitálové společnosti dle zákona o obchodních korporacích. Způsob nabývání a zcizování účasti v takovém fondu stejně jako způsob změny výše skrze něj investovaných prostředků, které by musely probíhat v režimu zákona o obchodních korporacích, jsou pro zamýšlený účel zcela nevhodné. Jen pro úplnost uvádím, že využití dluhových nástrojů pro nahrazení účasti klientů v takové společnosti není v různých případech možné buď pro rozpor s islámským právem, nebo pro posouzení takového postupu jako přijímání vkladů podle § 2 odst. 2 písm. a) zákona o bankách.

Ukazuje se tedy, že cesta realizace činností islámského bankovníctví prostřednictvím jedné nebankovní instituce není ve zdejším právním prostředí vhodná.

5.2 Islámská banka jako finanční koncern

Jinou myšlenkou alternativního institucionálního uspořádání islámské banky je vytvoření skupiny osob, z nichž každá by vykonávala jen určitou část činností potřebných pro realizaci islámského bankovního modelu. Dále uvádím možné struktury tříděné podle toho, prostřednictvím jaké instituce by v uvažovaných případech docházelo k mobilizaci úspor veřejnosti.

Skupina shromažďující prostředky prostřednictvím banky

Pokud by ve skupině společností, vykonávajících společně činnosti islámské banky, měla být institucí shromažďující prostředky od veřejnosti společnost s bankovní licencí, opakovaly by se v souvislosti s touto činností problémy dříve popsané. Výše v této práci jsem dospěl k závěru,

---

⁶¹ Zejména zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a směrnice č. 2008/48/ES, o smlouvách o spotřebitelském úvěru.

že ve vztahu k veřejnosti dokáže banka v souladu s islámským právem přijímat jen vklady na neúročené účty, zpravidla tedy účty sloužící k realizaci platebního styku. Na takovéto vklady ale islámská banka nemůže vyplácet žádný zisk a klienti tak nemají ekonomický důvod v tomto režimu své prostředky bance dlouhodobě svěřovat. V bance by tak sice stále nějaké prostředky klientů byly, ale jen v omezeném množství a současně kladoucí vysoké nároky na likviditu banky.

Problém by u takového modelu byl i v případě pokusu o poskytování financování v souladu s islámským právem. Sama banka, jak uvedeno výše, takové obchody uzavírat nemůže. Přichází tedy do úvahy její spojení s jinou osobou (nebo osobami), která by tyto nástroje byla oprávněna užívat. Zákon o bankách v § 17 umožňuje bance nabýt podíl v jiné právnické osobě nebo jinou právnickou osobu založit. Omezení v předmětu činnosti takové osoby zákon nestanoví, ostatní regulatorní požadavky by takto vytvořená skupina byla ale povinna plnit na konsolidovaném základě⁶² a například dříve zmíněné nejasnosti ohledně kapitálových požadavků by tak přetrvaly. Omezení stanoví zákon o bankách pro obchodování uvnitř takové skupiny, když v § 18 zakazuje bance provádět mimo jiné s osobami, které banka ovládá, obchody za podmínek, které nejsou na trhu obvyklé. To zejména znamená, že není možné v rámci takto vytvořené skupiny převádět získané peněžní prostředky volně za účelem provedení obchodů islámského bankovníctví spojenou osobou. Otázkou je, jestli by islámská banka mohla spojené osobě poskytnout prostředky za běžných podmínek, jinak řečeno, jestli je možné mezi takto spojenými osobami jinak zakázaný úrok platit. Takovou informaci se mi dohledat nepovedlo, ale osobně jsem toho názoru, že za dnešního stavu islámského bankovníctví, kdy jsou islámskými bankami využívány z pohledu islámského práva mnohem vulgárnější techniky, by tento zákonem vynucený postup bylo možné užít.

Zásadním problémem je tak u tohoto modelu nemožnost banky získat od veřejnosti vklady s delší splatností, na které by mohl být současně vyplácen podíl ze zisku operací banky. Další problémy související s velikou expozicí banky vůči zřizovaným osobám, požadavky na kapitál, hodnocením rizik a informačními povinnostmi vůči České národní bance přinášejí sice některé další povinnosti a zvyšují tak administrativní náročnost provozování bankovníctví popsáním způsobem, nečiní jej však nemožným.

Skupina shromažďující prostředky prostřednictvím družstevní záložny

Dříve bylo řečeno, že určité využití kombinace členských vkladů a jiných vkladů členů, bez ohledu na některé problémy, umožňuje v rámci družstevní záložny přijímat prostředky

---

⁶² Viz § 26d odst. 1 písm. c), n) a r) ZoB ve spojení s § 26f odst. 1 ZoB.

od členů pro účely poskytování platebních služeb i pro účely spoření v souladu s islámským právem. Výše popsaným problémem této instituce bylo, že není, stejně jako banka, oprávněna provádět obchody islámského bankovníctví, které svým účelem nahrazují poskytnutí konvenčních úvěrů.

Výše popsaný postup vytvoření dceřiné instituce u družstevní záložny není možný, protože tato podle § 1 odst. 8) zákona o spořitelních a úvěrních družstvech není oprávněna nabývat přímý nebo nepřímý podíl na základním kapitálu právnické osoby, ani se stát jejím členem či společníkem. Pro svá další omezení v činnosti, založená § 3 téhož zákona, nebude družstevní záložna schopna prostředky vkladatelů ani odlišným způsobem umístit v sesterské či jiné instituci, která by obchody islámského bankovníctví nahrazující úvěr prováděla.

Skupina shromažďující prostředky skrze investiční fond

Poslední variantou těchto modelů islámského bankovníctví je uspořádání, ve kterém by byly prostředky od veřejnosti shromažďovány skrze investiční fond. Na straně investorů (vkladatelů) je tento model z pohledu islámského práva dobrý, protože se investoři podílejí na riziku ztráty takového fondu a jejich výnos je odvozen od jeho reálných hospodářských výsledků.

Výše jsem došel k závěru, že měl-li by být investiční fond osobou samostatně realizující aktivity islámského bankovníctví, mohlo by se tak dít jen prostřednictvím speciálního fondu nemovitostí a to jen ve velmi omezeném rozsahu. Je tedy namísto otázka, jestli by investiční fond byl schopen jím získané prostředky efektivně umístit v jiné osobě nebo osobách, které by zbytek činností prováděly.

Možnosti investování fondů upravuje dříve zmíněné nařízení vlády č. 243/2013 Sb., o investování investičních fondů a o technikách k jejich obhospodařování. Toto nařízení v § 19 stanoví, že standardní fond nemůže do svého majetku nabýt více než 10 % z celkové jmenovité hodnoty dluhopisů vydaných jedním emitentem ani více než 10 % z celkové jmenovité hodnoty nebo celkového počtu nástrojů peněžního trhu, vydaných jedním emitentem.⁶³ Dále § 27 téhož nařízení stanoví, že majetek standardního fondu nelze použít k poskytnutí úvěru nebo zápůjčky. Tím je v souhrnu dáno, že standardní fond není schopen umístit získané prostředky v jiné osobě, založené za účelem jejich užívání pro obchody islámského bankovníctví.

---

⁶³ Je zde stanoveno také omezení pro nabývání akcií, s nimiž není spojeno hlasovací právo, ale i nebýt tohoto ustanovení, situaci by to nezměnilo. Umístit získané prostředky v jiné společnosti prostřednictvím upisování jejích akcií by bylo představitelné jen vůči akciové společnosti s proměnlivou výší základního kapitálu. Takovou společnost lze ale založit opět jen v režimu zákona o investičních společnostech a investičních fondech a tato by tedy opět nebyla schopna provádět obchody islámského bankovníctví – viz výše.

Ve vztahu ke speciálním fondům lze říci tolik, že tyto sice za určitých podmínek mohou nabývat i jiný majetek, než fondy standardní, pravidla stanovená pro standardní fondy v § 19 a § 27 nařízení vlády č. 243/2013 Sb. se ale uplatní podle § 61 a § 74 odst. 1 téhož nařízení analogicky i pro fondy speciální. Ani speciální fond tak není schopen alokovat získané prostředky v rámci zamýšlené skupiny tak, aby bylo možno je využít pro obchody islámského bankovníctví.

5.3 Jiné důsledky působení islámské banky bez bankovní licence a závěr

Jednotícím problémem úvah o islámské bance fungující pod hlavičkou finanční instituce bez oprávnění přijímat vklady dle zákona o bankách (tj. zejména při užívání fondů) je s tím spojená nemožnost tyto vklady vytvářet, tedy vytvářet peníze. V praxi islámských bank je tvorba peněz stejně běžná, jako v případě bank konvenčních.⁶⁴ Rozdíl spočívá v tom, že peníze nejsou jako závazek banky připisovány na účet úvěrovaného klienta, ale na účet třetí strany, od které je koupen předmět financování, a na straně aktiv nestojí pohledávka z úvěru klientovi poskytnutého, ale pohledávka z kupní smlouvy mezi bankou a klientem, nebo přímo aktivum, kterého se financování týká. Nemožnost tvorby peněz by sice nebyla zásadní překážkou pro realizaci aktivit islámské banky, mohla by být ale ekonomickým znevýhodněním islámské banky (zde zřízené jako nebankovní instituce).

Ze zjištěných skutečností zobecněně vyplývá, že ve zdejším právním prostředí jsou pravidla pro různé finanční instituce nastavena tak, aby peněžní prostředky získávané s podmíněnou návratností od široké veřejnosti nemohly být investovány mimo finanční trhy v rámci běžné obchodní činnosti, což ve svém důsledku zamezuje rozumně myslitelnému propojení mezi islámskými vkladovými nástroji a nástroji v islámském bankovníctví nahrazující konvenční úvěr.

---

⁶⁴ Viz AYUB, Muhammad. *Understanding Islamic Finance*. Chichester: John Wiley and Sons, 2007, s. 92. ISBN: 978-0-470-03069-1.

6. Vliv islámského práva na závazky v islámském bankovníctví

Soulad činnosti islámských bank s islámským právem je jedinou zásadní odlišností těchto institucí od konvenčních bank. Proto může být také jedním z hlavních důvodů volby klienta ve prospěch využití služeb islámskou bankou nabízených. Je proto namístě uvážit důsledky skutečnosti, že služba navzdory tvrzení banky nebude v souladu s islámským právem, a obecněji, jaký může mít vůbec islámské právo vliv na závazky islámského bankovníctví vzniklé mimo muslimské země.

6.1 Důsledky nesouladu smlouvy s islámským právem

Banka je zpravidla stranou závazku, která tvrdí, že jí poskytnutá služba je v souladu s islámským právem a pro posouzení tohoto souladu je dostatečně personálně i materiálně vybavena. Na druhé straně závazku je klient, který má zájem obstarávat své záležitosti v souladu s islámským právem, pro posouzení odborných otázek s bankovními službami spojených ale zpravidla nemá potřebné znalosti. Je tedy jistě možné říct, že klient, který uzavřel s bankou smlouvu z důvodu jejího souladu s islámským právem na základě nepravdivého tvrzení banky o této skutečnosti, byl bankou uveden v omyl. Předpokládejme přitom, že tento omyl nebyl bankou vyvolán úmyslně, ačkoliv i taková situace by měla řešení podobné, jak popsáno níže.

Občanský zákoník zná dva druhy omylu a s každým spojuje jiné důsledky na právní jednání, ke kterému v omylu došlo. Ustanovení § 583 OZ říká, že jednal-li někdo v omylu o rozhodující okolnosti a byl-li v omyl uveden druhou stranou, je právní jednání neplatné. Přestože soulad poskytnuté služby s islámským právem mohl být hlavním důvodem klienta pro volbu konkrétní banky, nelze omyl o něm pro účely tohoto ustanovení považovat za omyl o rozhodující okolnosti. Rozhodujícími okolnostmi v případě každého smluvního typu jsou důležité okolnosti týkající se některé z podstatných složek právního jednání.⁶⁵ Například v případě kupní smlouvy uzavřené v rámci obchodu *Murábaha* by se tak omyl musel týkat totožnosti předmětu koupě, podstatné vlastnosti tohoto předmětu nebo totožnosti prodávajícího.⁶⁶ Nesoulad s islámským právem, nemající vliv na ekonomický výsledek obchodu ani na žádnou z podstatných složek kupní smlouvy, tak nebude rozhodující okolností.

S omylem týkajícím se vedlejší okolnosti spojuje § 584 odst. 1 OZ právo osoby uvedené v omyl na přiměřenou náhradu. Náhradou lze rozumět náhradu škody či odčinění nemajetkové újmy. Protože nesoulad uzavřeného obchodu s islámským právem nemá žádný dopad

---

⁶⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela H. *Hlavní důvody neplatnosti II. – Omyl* [online]. *pravni prostor.cz*, 2015 [cit. 15. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.pravni prostor.cz/clanky/rekodifikace/hlavni-duvody-neplatnosti-ii-omyl>>.

⁶⁶ *Ibid.*

do majetkové sféry účastníků obchodu, mohlo by se jednat v případě klienta uvedeného v omyl o nemajetkovou újmu. Ta se odčínuje pouze tehdy, stanoví-li tak zvlášť zákon⁶⁷ nebo za podmínek stanovených v § 2971. Protože ani jedna z podmínek by v daném případě splněna nebyla, banka by nebyla povinna újmu klientovi způsobenou odčinit.

Mimo výše uvedené důvody pro slabé postavení islámského práva v závazcích islámského bankovníctví je zde ještě jeden, dopadající na každý případ, kdy strany na pojem islámské právo odkáží. Vždy, když by strany označili soulad s islámským právem za rozhodný pro nějakou skutečnost (např. jako podmínku plnění, výpovědní důvod, apod.), bylo by takové smluvní ustanovení nevynutitelné (ne-li neplatné), a jeho aplikace by tedy závisela jen na vůli stran. Rozhodující orgán by totiž nebyl nikdy schopen posoudit, zda uzavřená smlouva je či není v souladu s islámským právem. Protože islámské právo sestává z celé řady neměnných pravidel ale i činnosti a interpretací právníků, může se jeho obsah v čase měnit.⁶⁸ Jeho výklad podává více autorit, jejichž názory se často liší, a jeho obsah tak nelze nikdy s jistotou určit. Jinak řečeno by tak nebylo možné určit, kdy může být smluvního ustanovení, odkazujícího na soulad smlouvy s islámským právem, využito.

Jedinou možností stran by bylo částečné inkorporování islámského práva do smluvního vztahu. Takový postup je sice možný, současně by ale strany musely velmi přesně vymezit, jaká ustanovení či pravidla mají být rozhodujícím orgánem aplikována a jakým způsobem.⁶⁹ To by v našem případě znamenalo přesný popis jevů, které nemají být smlouvou založeny, v té samé smlouvě, jejíž ustanovení by měla být později s tímto popisem srovnávána. To je nejen absurdní, ale mohlo by to být třetí stranou posouzeno jako vnitřní rozpor v dané smlouvě s možnými důsledky z toho plynoucími.

6.2 Islámské právo jako právo rozhodné

Od výše uvedených smluvních ustanovení je potřeba odlišit případ, kdy by strany smlouvy chtěly islámské právo zvolit pro smlouvu jako právo rozhodné. V takovém případě by byla platnost smlouvy i veškeré záležitosti související se závazkem z ní vzešlým posuzovány dle tohoto práva. Taková možnost byla zvažována jak v teorii, tak při rozhodovací praxi soudů v relevantních případech.⁷⁰ Autoři se shodují, že islámské právo ve zdejším právním prostředí jako právo

---

⁶⁷ Dle § 2894 odst. 2 OZ.

⁶⁸ NETHERCOTT, Craig R.; EISENBERG, David M. *Islamic Finance: Law and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 17-18, ISBN: 978-0-19-956694-5.

⁶⁹ PLENDER, Richard; WILDERSPIN, Michael. *The European Private International Law of Obligations*. London: Sweet & Maxwell, 2009, s. 137-138, ISBN: 978-0-421-95490-8.

⁷⁰ Z nich asi nejznámějším a nejčastěji citovaným rozhodnutím je rozhodnutí Court of Appeal of England and Wales ze dne 28. 1. 2004. *Beximco Pharmaceuticals Ltd. v Shamil Bank of Bahrain EC* [online]. CA of England and Wales, 2004

pro smlouvu rozhodné zvolit nelze.⁷¹ Volba rozhodného práva je v EU upravena nařízením č. 593/2008 (označované též jako Řím I), které umožňuje stranám zvolit si právní řád rozhodný pro jejich závazek, zvolen však může být pouze právní řád státu (nikoliv nutně členského státu).⁷² Protože islámské právo není výhradním právním řádem užívaným v žádném státě, nelze jej jako rozhodné právo zvolit.

[cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.nadr.co.uk/articles/published/ArbitLawReports/Beximco%20v%20Shamil%202004.pdf>>.

⁷¹ Např. COLÓN, Julio C. Choice of Law and Islamic Finance. *Texas International Law Journal* [online]. 2010 [cit. 10. 11. 2015], vol. 46, No. 2, s. 415. Dostupné z: <<http://www.tilj.org/content/journal/46/num2/Colon411.pdf>>.

Též HRDLÍČKOVÁ, Ivana. *Právo Šaría, zejména islámské bankovníctví, ve vztazích s mezinárodním prvkem* [online]. Praha, 2012 [cit. 10. 11. 2015]. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, s. 140. Dostupné z: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/70484>>.

⁷² PLENDER, Richard; WILDERSPIN, Michael. *The European Private International Law of Obligations*. London: Sweet & Maxwell, 2009, s. 137, ISBN: 978-0-421-95490-8.

7. Islámské bankovníctví a předpisy na ochranu spotřebitele

V rámci podnikání bank se stejně jako v jiných sektorech uplatňují pravidla na ochranu spotřebitele. Protože jsou spotřebitelské smlouvy definovány podle subjektů, které smlouvu uzavírají, uplatní se obecná pravidla pro spotřebitelské smlouvy, upravená zejména v § 1810 až 1819 občanského zákoníku, stejně jako v případě bank konvenčních. Nejasnosti mohou nastat tehdy, pokud jsou některá pravidla, související se spotřebitelskými smlouvami, omezena na určitý okruh smluv, definovaných jejich předmětem.

Příkladem může být zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru. Ten dle § 1 upravuje některá práva a povinnosti související se spotřebitelským úvěrem. Za spotřebitelský úvěr přitom označuje odloženou platbu, půjčku, úvěr nebo jinou obdobnou finanční službu poskytovanou nebo přislíbenou spotřebiteli. Ustanovení § 2 téhož zákona potom z jeho působnosti vyjímá mimo jiné finanční služby odpovídající spotřebitelskému úvěru poskytnuté na bydlení, které jsou zajištěny zástavním právem k nemovitosti, pokud jsou poskytnuty pro účel zákonem stanovený (např. nabytí vlastnického práva k nemovitosti, změna stavby, apod.). Dále jsou dle § 2 z působnosti zákona vyňaty finanční služby odpovídající spotřebitelskému úvěru, které jsou poskytnuty bez úroku a jakékoliv úplaty.

Do 21. 3. 2016 musí dojít v členských státech k implementaci směrnice č. 2014/17/EU o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení. Současným záměrem je v České republice tuto směrnici implementovat prostřednictvím nového zákona o úvěru pro spotřebitele. V současné době (17. 11. 2015) byl dle informace poskytnuté Ministerstvem financí návrh zákona postoupen vládě, a přestože návrh jako celek může být v rámci zákonodárského procesu změněn, jeho dále zohledněné části musejí pro zajištění souladu s citovanou směrnicí zůstat v navrhované podobě.⁷³ Důsledkem implementace zmíněné směrnice je, že se nový zákon o úvěru pro spotřebitele bude vztahovat i na dnes vyňaté úvěry na bydlení. Dále tedy uvažuji jen s vynětím finančních služeb odpovídajících spotřebitelskému úvěru, avšak poskytnutých bezúročně, které budou vyňaty i z působnosti nového zákona (s výhradou ustanovení o platbách souvisejících s prodloužením spotřebitele a výkonu zástavního práva).

Jak bylo v práci vícekrát zmíněno, je problém klasifikovat nástroje v islámském bankovníctví užívané místo konvenčního úvěru jako úvěr dle českého práva. Zákon o spotřebitelském úvěru (i připravovaný zákon o úvěrech pro spotřebitele) podává ale definici úvěru mnohem širší než jiné

---

⁷³ Návrh byl zveřejněn jako příloha článku: Ministerstvo financí. *Ministerstvo financí předkládá vládě návrh zákona o úvěru pro spotřebitele* [online]. MF ČR, 2015 [cit. 17. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/spotrebitelsky-uveru/distribuce-uveru-pro-spotrebitele/ministerstvo-financi-predklada-vlade-nav-22582>>.

předpisy. Protože za spotřebitelský úvěr označuje i odloženou platbu kupní ceny, bude výše popsaný obchod *Murábaha*, uzavřený se spotřebitelem, považován za spotřebitelský úvěr. Výše zmíněná výjimka pro bezúročnou službu se zde přitom dle mého názoru neuplatní, protože marže banky zde plní stejnou funkci a je vždy závislá na stejných faktorech jako úrok. Navíc je její výše stranám známá a nedodržení pravidel zákona o spotřebitelském úvěru s odkazem na bezúročnost služby by bylo obcházením zákona. Banka tak při poskytnutí financování prostřednictvím tohoto nástroje bude povinna plnit informační a jiné povinnosti citovaným zákonem stanovené. Bude tedy mimo jiné muset vyčíslit úrokovou sazbu použitou u daného úvěru. Ani to by u obchodu *Murábaha* nemělo činit větší problém, když marže banky je známá a pro účely zákona o spotřebitelském úvěru by ji šlo za úrok označit.

Složitější je situace u jiných nástrojů používaných islámskými bankami. Při poskytnutí financování prostřednictvím obchodu *Mušáraka* nebude zpravidla možné hovořit ani o odkladu kupní ceny, když každý převod podílu na financovaném aktivu z banky na klienta by měl být samostatnou koupí. V praxi se často konkrétní smluvní uspořádání za využití obchodu *Mušáraka* a nájmu zbývajícího podílu banky velmi podobá konvenčnímu hypotečnímu úvěru. V takovém případě by opět jen čistě formální či terminologické odlišnosti od zákonem adresovaných obchodů nemohly být důvodem pro neplnění povinností v zákoně stanovených. Pokud by ale banka fakticky s klientem uzavřela sérii kupních smluv a svůj podíl by mu pronajímala, čemuž by odpovídala i ujednání pro případ úpadku klienta a jiných událostí, těžko by šlo namítat, že takovým postupem banka obchází zákon o spotřebitelském úvěru. Takový smluvní vztah by totiž současně pro klienta znamenal nižší rizika z daných smluv a nižší stupeň jeho ochrany by byl ospravedlnitelný. Ve vztahu k tomuto obchodu tak lze uzavřít, že bude potřeba vždy zkoumat konkrétní smluvní podmínky, jeho prostřednictvím poskytnuté financování by ale za určitých okolností mohlo být mimo působnost zákona o spotřebitelském úvěru (či později zákona o úvěrech pro spotřebitele).

8. Daňová zátěž islámských bankovních obchodů

Při pokusech o realizaci islámského bankovníctví v různých státech se ukázala být vedle právních překážek významným problémem daňová zátěž obchodů islámských bank.⁷⁴ Pro svoji strukturu, významně odlišnou od obchodů konvenčního bankovníctví, přinášely obchody islámských bank v bankovníctví nové, zpravidla negativní, daňové souvislosti. Protože taková ekonomická překážka může být pro rozvoj podnikání v důsledku stejně limitující jako jiné výše uvedené problémy, krátce rozeberu možné daňové důsledky odlišného charakteru islámských bankovních obchodů ve zdejší prostředí. Pro rozsáhlost problematiky zdaňování islámských bankovních obchodů však není v rámci této práce možno více, než poukázat na hlavní příčiny a zákonitosti odlišného zdanění islámských bankovních obchodů ve srovnání s jejich konvenčními protějšky.

Nejvýznamnějšími odlišnostmi, ze kterých rozdílné zdanění účelem stejných islámských a konvenčních obchodů pramení, jsou nabývání a zcizování financovaných aktiv bankou a dále zahrnutí ekvivalentu úroku do některé z plateb za plnění poskytnutá bankou klientovi. Tyto znaky jsou charakteristické pro všechny obchody, kterými banka poskytuje financování svým klientům, dále však budu zmiňovat převážně jen již dříve popsané obchody. Lze ale říci, že níže popsané daňové souvislosti se v různé míře dotýkají téměř všech obchodů islámského bankovníctví.

8.1 Daňové důsledky převodů předmětů financování

Koupě a následný prodej předmětu, jehož se financování týká, bankou je charakteristickým znakem mnoha obchodů islámského bankovníctví. Tato skutečnost má významný dopad na daňové povinnosti zejména při financování obchodů s nemovitými věcmi, jejichž převod je v různých právních rádech často předmětem daně. V České republice je tato daň upravena zákonným opatřením senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí. Podle § 2 odst. 1 tohoto zákona je předmětem daně z nabytí nemovitých věcí každé úplatné nabytí vlastnického práva k nemovité věci. Pokud tedy budeme uvažovat například financování koupě nemovitosti v režimu obchodu *Murábaha*, vidíme, že v tom případě dojde ke dvojímu úplatnému nabytí vlastnického práva – nejdříve bankou od původního vlastníka a poté klientem od banky. Při poskytnutí financování prostřednictvím konvenčního úvěru je vlastnické právo převáděno jedenkrát. Přestože daň nemusí být ani v případě islámského obchodu vždy placena dvakrát,⁷⁵ bude v každém případě platit, že islámský způsob financování bude o výši daně z nabytí nemovitých věcí

---

⁷⁴ Viz PricewaterhouseCoopers. *Islamic Finance: Tax Considerations Around the World* [online]. PwC, 2012 [cit. 13. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.pwc.com/my/en/assets/publications/islamic-finance-tax-booklet.pdf>>.

⁷⁵ Například proto, že první převod bude v případě novostavby podle § 7 zákonného opatření senátu o dani z nabytí nemovitých věcí od daně osvobozen.

dražší. Není přitom podstatné, kdo bude poplatníkem této daně, ale zjevná vyšší daňová zátěž obchodu. Při dnešní sazbě této daně by byla daňová zátěž vyšší o 4 % z nabývací hodnoty, která by zpravidla odpovídala kupní ceně. To je rozdíl naprosto zásadní, který by značně snižoval konkurenceschopnost islámského způsobu financování.

Podobná je situace i v případě obchodu *Mušáraka*, který, jak bylo zmíněno, v kombinaci s nájemní smlouvou často tvoří islámskou alternativu ke konvenčnímu hypotečnímu úvěru. Situace se zde liší pouze v tom, že dvojímu převodu podléhá jen ta část nemovité věci, kterou na začátku obchodu nabývá banka. O této části ale platí stejně výše řečené o obchodu *Murábaha*. Dalším problémem tohoto obchodu z pohledu daně z nabytí nemovitých věcí je skutečnost, že část nemovitosti, vlastněná od počátku obchodu bankou, má být klientovi převáděna do vlastnictví po částech v průběhu doby trvání obchodu. To znamená, že by předmětem daně z nabytí nemovitých věcí byl převod každé části zvlášť, což sice nepřináší povinnost platit vyšší částku daně, je to však přinejmenším významná administrativní zátěž.

Jinou daní vázanou na převod financovaných aktiv je daň z přidané hodnoty. Předmětem této daně je mimo jiné dle § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty (dále též ZoDPH), dodání zboží za úplatu osobou povinnou k dani v rámci uskutečňování ekonomické činnosti s místem plnění v tuzemsku. Konvenčním bankám je ve zdejším právním prostředí cizí vůbec uvažovat o povinnostech spojených s daní z přidané hodnoty, protože banky provozují výhradně finanční činnost, s níž související plnění jsou od daně z přidané hodnoty podle § 51 odst. 1 písm. c) ZoDPH osvobozena. I když lze konstatovat, že plnění banky vůči klientovi budou v rámci islámských bankovních obchodů často zdanitelným plněním, neznamená to samo o sobě vyšší daňovou zátěž těchto obchodů. Protože banka v takových případech poskytne zdanitelné plnění na výstupu, bude moci uplatnit odpočet daně na vstupu zaplacené. Samotná skutečnost, že v rámci obchodů islámského bankovníctví budou některé převody předmětem daně z přidané hodnoty, tak vyšší daňovou zátěž těchto obchodů neznamená. V souvislosti s daní z přidané hodnoty je ale třeba upozornit, že banka bude povinna daň přiznat dříve, než jí bude klientem částka této dani odpovídající placena, protože k uskutečnění zdanitelného plnění, se kterým ZoDPH spojuje povinnost daň přiznat, dojde již dodáním zboží, které ale v případě obchodu *Murábaha* předchází platbu klienta bance.⁷⁶

---

⁷⁶ § 21 odst. 1, odst. 2 písm. a) ZoDPH

8.2 Ekvivalent úroku jako součást jiného plnění klienta

Jiné negativní důsledky z daňového pohledu na islámské bankovní obchody má skutečnost, že islámská banka svůj zisk nedosahuje prostřednictvím účtování úroku, ale skrze obchodní marže, podíly ze zisku nebo jiná plnění odlišná od úroku.

Tak například při financování nákupu aktiva prostřednictvím konvenčního úvěru klient uplatní cenu aktiva pro účely daně z příjmů jako náklad dle jeho povahy a úrok jako daňově účinný náklad při jeho placení. V případě nákupu stejného aktiva za přijetí financování prostřednictvím obchodu *Murábaha* se ekvivalent úroku stane prostřednictvím přírážky banky součástí kupní ceny placené klientem bance a na straně klienta tak bude součástí vstupní ceny aktiva. Jako náklad tedy tento ekvivalent úroku klient uplatní zpravidla až prostřednictvím odpisů daného aktiva, v některých případech ale až při jeho případném prodeji nebo také nikdy.

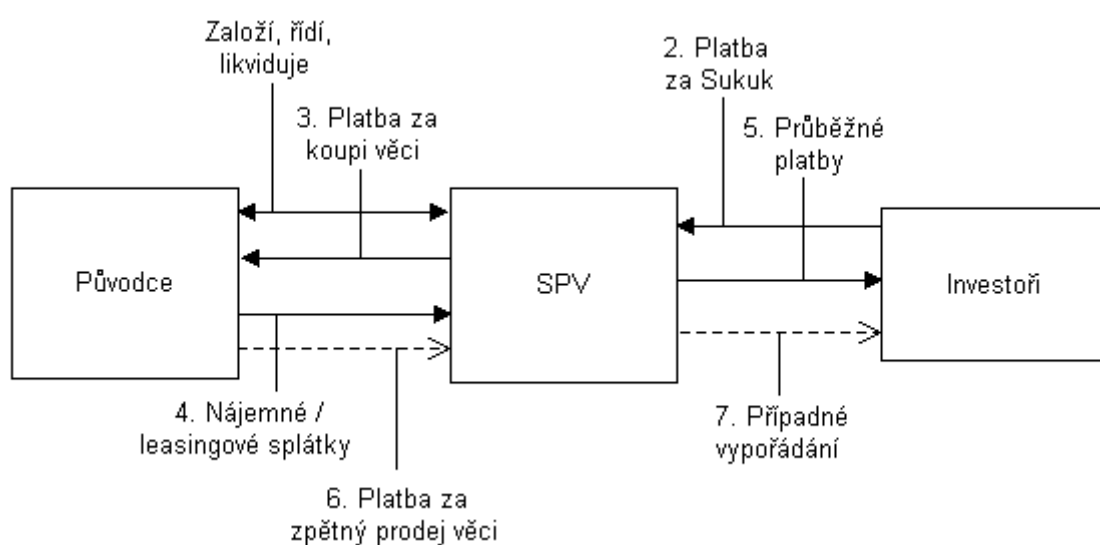
Při nahrazení konvenčního úvěru obchodem *Mušáraka*, doplněným o nájem podílu vlastněného bankou, se zpravidla nájemné určuje takovým způsobem, aby bylo ekvivalentní běžně placenému úroku z konvenčních úvěrů. Takové plnění už by jeho plátce byl schopen uplatnit stejně jako úrok, tedy v čase jeho placení.

V obou výše zmíněných případech současně platí, že pokud budou tyto obchody uzavřeny za účelem financování bytových potřeb klienta, nebude klient moci plnění ekvivalentní úroku poskytnuté v rámci těchto smluv uplatnit jako položku odečitatelnou od základu daně podle § 15 odst. 3 zákona o daních z příjmů. U obchodu *Murábaha* tomu tak bude, protože ekvivalent úroku zahrnutý do kupní ceny nebude možné za úrok označit. U obchodu *Mušáraka* bude uplatnění této výhody bránit skutečnost, že tento obchod není poskytnutým úvěrem a současně ani zde placené nájemné nelze za úrok považovat.

Dalším negativním důsledkem zahrnování ekvivalentu úroku do jiných plnění je, že je tak ovlivňován základ daně pro účely některých daňových povinností, plynoucích z islámských bankovních obchodů. Pokud tak bylo dříve řečeno, že při financování koupě nemovité věci prostřednictvím obchodu *Murábaha* jsou předmětem daně z nabytí nemovitých věcí oba převody takové věci, pak je pro úplnost třeba dodat, že do základu daně při převodu vlastnického práva od banky klientovi vstoupí i ekvivalent konvenčního úroku, neboť ve většině případů bude základem daně právě kupní cena, ekvivalent úroku zahrnující. Podobná situace nastane i v případě poskytnutí zdanitelného plnění dle zákona o dani z přidané hodnoty. Ten v § 36 stanoví, že základem daně je vše, co jako úplatu obdržel nebo má obdržet plátce daně za uskutečněné zdanitelné plnění. Tím bude, stejně jako výše, i ekvivalent úroku placený klientem.

8.3 Daňové souvislosti složených obchodů islámského bankovníctví

Nároky islámského práva nutí banky v některých případech k dosažení jejich cílů používat složité techniky a nástroje, které ve svém souhrnu nahrazují poměrně jednoduchý produkt používaný konvenčními bankami. Výše naznačené negativní daňové souvislosti některých obchodů se potom v takovém smluvním uspořádání spolu sčítají. Příkladem takové techniky mohou být obchody spojené s emisí *Sukuk*, islámských cenných papírů funkčně suplujících dluhopisy. Je více druhů těchto cenných papírů, lišících se zejména smluvními typy, prostřednictvím kterých je kapitál, emisí *Sukuk* získaný, zhodnocován. Dále popíší nejběžněji se vyskytující *Sukuk al-Idžara*. Postup emise *Sukuk al-Idžara* lze zobrazit následovně:

- 1) Původce založí SPV.
- 2) SPV emituje *Sukuk* a
- 3) za získané prostředky odkoupí od původce smlouvenou věc.
- 4) Tuto věc potom SPV pronajímá zpět původci.
- 5) Výnosy z poskytnutého nájmu SPV distribuuje mezi držitele *Sukuk*.

U zobrazeného obchodu je původce tím, kdo by při konvenčním řešení svojí potřeby emitoval dluhopisy. *Sukuk* jsou na rozdíl od dluhopisů z pohledu islámského práva přijatelné, protože neobsahují úrok – výnos investorů je generován obchodní činností. Dále je takové cenné papíry podle islámského práva možno převádět za tržní cenu, protože nepředstavují dluh, ale podíl na majetku a obchodech emitenta.

Popsaný obchod má ve srovnání s konvenčním dluhopisem z daňového hlediska mnoho nevýhod. Věcí, kterou původce na SPV převádí a později si ji zpět pronajímá, bývá téměř výhradně nemovitost. Zřejmým negativním důsledkem takového převodu je tedy povinnost platit daň

z nabytí nemovité věci. Pokud bude nemovitost později původcem od SPV koupena zpět (což u tohoto obchodu odpovídá zaplacení jmenovité hodnoty dluhopisu jejich držitelům), bude předmětem daně z nabytí nemovitých věcí i tento převod. U těchto převodů lze uvažovat další negativní souvislosti z pohledu daní z příjmů, když při převodech nemovitosti dojde k přerušení odepisování a cena placená původcem při zpětné koupi nemovitosti bude jeho novou cenou vstupní.

Dále je třeba uvažovat, jaký bude mít vliv na distribuovanou částku nájemného její placení investorům skrze SPV. V různých jurisdikcích může mít SPV různé právní formy. Protože ale investoři mají být členové nebo společníci v této osobě, nelze v podmínkách České republiky zvolit takové uspořádání, aby výnos z nájemného nebyl cestou k investorům na úrovni SPV zdaněn základní sazbou daně z příjmů právnických osob. Nabízí se sice úvaha založení SPV jako investičního fondu, kterým zákonodárce umožňuje danění příjmů sníženou sazbou, tato výsada je ale vyhrazena jen pro určitý okruh investičních fondů, do kterého se SPV, založená pro účely emise *Sukuk*, nevejde.⁷⁷ Její činnost totiž výrazně připomíná běžnou podnikatelskou činnost, které zákonodárce toto zvýhodnění zjevně poskytnout nechtěl.

8.4 Administrativní zátěž islámských bank z daňových souvislostí

Mimo přímé znevýhodnění produktů islámského bankovníctví jejich nesrovnatelně vyšší daňovou zátěží ve srovnání s konvenčními bankovními obchody lze dovodit ještě nepřímý dopad daňových povinností na činnost banky. Obdobné souvislosti jsou totiž konvenčním bankám při jejich činnosti cizí a nutnost jejich zjišťování, hodnocení a plnění povinností z nich vyplývajících by znamenala pro islámskou banku velikou administrativní zátěž, spojenou s dalšími bankou nutně vynaloženými náklady.

---

⁷⁷ Viz definice základního investičního fondu v § 17b zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

9. Závěr

Lze rozlišovat dva druhy překážek realizace islámského bankovníctví ve zdejších právním prostředí. Jednak jsou to překážky právní, tedy zakazující či znesnadňující určitou činnost, v důsledku kterých banka tuto činnost vykonávat nemůže, nebo ji vykonávat může, ale musí k tomu využít nějaký nezamýšlený postup, a dále jsou to překážky ekonomické, které sice nezabraňují bance jí zamýšlenou činnost provádět způsobem dovoleným dle islámského práva, je však při takovém postupu ekonomicky znevýhodněna oproti jiné bance, která provádí obdobnou činnost konvenčním způsobem.

Co se týče právních překážek, lze dále rozlišovat dva jejich typy. Jsou to jednak překážky, které lze označit jako pevné, tedy takové, které zcela znemožňují užití nějakého nástroje, postupu nebo vznik jevu, který je pro islámské bankovníctví charakteristický. Potom jsou to překážky, které sice přímo neznemožňují realizaci prvků pro islámskou banku charakteristických, nějakým způsobem ji ale ztěžují nebo islámskou banku v souvislosti s těmito prvky znevýhodňují oproti bance konvenční.

Zásadní a asi jedinou pevnou překážkou právního charakteru je nemožnost otevírání spořicíh a investičních účtů islámskou bankou. Protože dle islámského práva nelze druhému poskytnout výnos bez protihodnoty a peníze dle islámu nemají žádnou hodnotu v čase,⁷⁸ musí se klient při poskytnutí vkladu, na který má být placený výnos, jakoby podílet na podnikání banky, což se projevuje tím, že mezi něj a banku má být dělen možný zisk ale i ztráta z provozu banky. Takový postup však česká právní úprava neumožňuje. Bylo zkoumáno několik způsobů, jak od širší veřejnosti peněžní prostředky získávat a dále je užívat pro obchody islámského bankovníctví takovým způsobem, aby klient mohl nést i ztrátu z těchto obchodů. Bylo zjištěno, že úprava relevantních zákonů je nastavena právě tak, aby prostředky získané od široké veřejnosti nemohly být užívány pro běžnou obchodní činnost, pokud by případný ekonomický neúspěch této činnosti měl vliv na návratnost získaných prostředků. Protože islámské bankovní obchody připomínají spíše běžnou obchodní činnost, dopadne tato úprava na možnosti získávání prostředků bankou pro její činnost od klientů.

Právních překážek, které lze označit za problematické, současně ale islámskou finanční institucí řešitelné, je více.

Nejvýznamnější z těchto souvislostí je omezení činností, které mohou banky vykonávat, zákonem o bankách. Protože si poskytování bankovních služeb v souladu s islámským právem

---

⁷⁸ KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic Banking and Finance*. London: Kettell, 2008, s. 42, ISBN: 978-0-9558351-0-0.

vynucuje některé nestandardní postupy banky (typicky např. nabývání a zcizování aktiv, jichž se poskytovaná bankovní služba týká), nemohla by islámská banka kvůli omezení ze zákona o bankách některé z těchto služeb sama poskytovat. Pro řešení tohoto problému lze uvažovat o vzniku islámské banky jako jiné instituce bez bankovní licence. Každé z mnoha v práci uvažovaných institucionálních uspořádání však zpravidla přináší pro myšlenou entitu další negativní důsledky a původní problém nikdy zcela nezaniká. Jediným realistickým řešením tohoto problému je poskytování těch bankovních služeb, v souvislosti se kterými dochází k činnostem bankám zakázaným, prostřednictvím jiné osoby s bankou spojené. Takový postup má sice pro banku některé negativní důsledky (například vznik konsolidačního celku a s tím spojené nové povinnosti banky), je ale možný a zmíněný problém řeší.

Na posledně zmíněný negativní dopad zdejší právní úpravy navazuje další, opět pramenící ze zákona o bankách. Tento zákon totiž stanoví, že pokud banka po určitou dobu nepřijímá vklady či neposkytuje úvěry, může jí být Českou národní bankou odňata bankovní licence. Protože islámská banka úvěry tak, jak je definuje zákon o bankách, neposkytuje, ale nahrazuje je jinými obchody, platí, že islámská banka tuto činnost vykonávat nebude. Nadto ty obchody, které v islámském bankovníctví nahrazují úvěr, jsou právě těmi výše zmíněnými, které banka pro zákaz některých činností v zákoně o bankách (resp. jejich nepovolení) nemůže sama uzavírat. Vzhledem k účelu zmíněného ustanovení, požadujícího po bankách poskytování úvěrů, by dle mého názoru byla jeho aplikace na případ běžně fungující islámské banky přepjatě formalistickým přístupem. Pokud by se ale takový přístup měl uplatnit, mohla by islámská banka občasným poskytnutím bezúročného úvěru (dle islámského práva na rozdíl od úvěru s úrokem povoleného) svoji povinnost stejně formálně splnit.

Jinou potenciální překážkou je nemožnost ustavení *Šari'a výboru* jako orgánu banky tak, jak je zpravidla při islámských bankách vytvářen. Jeho členové mají na starost kontrolovat soulad činnosti islámské banky s islámským právem a pro zajištění tohoto souladu mají být nadáni určitými pravomocemi vůči jiným orgánům banky a jejím zaměstnancům. Nicméně se běžně nepočítá s tím, že by tyto osoby měly být ze své činnosti odpovědné. Rozhodnutí v rámci jim udělené pravomoci mohou mít ale i ekonomické důsledky, a protože ve zdejším právním prostředí se uplatňuje zásada, že kdo má pravomoc, má i odpovědnost, mohli by být členové takového orgánu za tyto důsledky v určitých případech odpovědní. Problém lze řešit ustavením *Šari'a výboru* jako orgánu s čistě kontrolní a poradní funkcí, takové uspořádání ale pro zajištění souladu činnosti banky s islámským právem není ideální. Navíc ačkoliv by takové řešení přineslo zamýšlené důsledky v prostředí České republiky, v jiných jurisdikcích by tomu tak být nemuselo. Například do definice stínového ředitele

dle práva Velké Británie by mohl spadat i člen výboru formálně nenadaného pravomocí v rámci řízení banky, v souladu s jehož postojem by ale vedoucí pracovníci obvykle jednali.

Co se týče ekonomických důsledků odlišnosti islámských bank, mají i tyto překážky zpravidla původ v nutné obchodní činnosti islámské banky, související s užíváním nástrojů nahrazujících některé konvenční obchody, zejména úvěry. Vedle obrovské administrativní zátěže související s nákupem, evidencí, správou a zcizováním aktiv, kterých se islámské bankovní obchody týkají, a odpovědnosti banky z pozice prodávajícího těchto aktiv, jsou to zejména povinnosti daňové. Skutečnost, že se banka stává plátcem i poplatníkem daní, které do podnikání konvenčních bank dosahují jen relativně omezeně, je sama o sobě významná. Tyto daňové souvislosti ale v práci popsaným způsobem ovlivňují i cenu služeb islámské banky – znamenají tedy vyšší daňovou zátěž obchodů islámského bankovníctví ve srovnání s obchody bankovníctví konvenčního. V některých případech tak významně, že by islámská alternativa konvenčního způsobu financování v důsledku této větší zátěže nebyla konkurenceschopná.

Vyšší daňová zátěž plyne zejména ze dvou jevů pro islámské bankovníctví charakteristických. Jednak je to několikerý převod aktiv, kterých se bankovní obchod týká. Pokud je převod takového aktiva zdaňován (např. u nemovitých věcí), potom je taková daň při využití islámského bankovního obchodu placena zpravidla vícekrát, než při využití konvenčního bankovního obchodu. Druhým jevem, ovlivňujícím daňovou zátěž islámských obchodů, je zahrnování ekvivalentu úroku do jiných plateb klienta bance. Pokud jsou tyto jiné platby základem pro určení výše některé z placených daní, potom platí, že je touto daní zatížen fakticky i ekvivalent úroku, tedy cena bankovní služby. To je velmi citelné například při financování koupě nemovitých věcí, kdy v určitých případech banka převádí vlastnické právo úplatně na klienta a součástí této úplaty je i obchodní marže banky, vyšší odpovídající úroku. To vzhledem k hodnotám takových transakcí a delším dobám splatnosti znamená, že do základu daně z nabytí nemovitých věcí vstoupí prostřednictvím kupní ceny i vysoká částka obchodní marže banky, nahrazující úrok.

Nastíněné ekonomické souvislosti podnikání banky v souladu s islámským právem ve zdejším právním prostředí jsou přitom pro banku stejně limitující, jako některé zmíněné překážky právní.

Lze tedy uzavřít, že islámské bankovníctví by při své realizaci ve zdejším právním prostředí bylo výrazně omezováno či znevýhodňováno oproti bankovníctví konvenčnímu. Za současné společenské a ekonomické situace ale není důvod, aby byla česká legislativa pro zlepšení tohoto stavu upravována. I v rámci jiných evropských zemí je stupeň vývoje islámského bankovníctví zatím nízký, a proto i jeho možné přeshraniční dopady, projevující se na našem území, budou zřejmě ještě nejméně v řádu let spíše výjimečné.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

Monografie

ABDUL-RAHMAN, Yahia. *The Art of Islamic Banking and Finance: Tools and Techniques for Community-based Banking*. Hoboken (NJ): Wiley & Sons, 2010, 396 s., ISBN: 978-0-470-44993-6.

AYUB, Muhammad. *Understanding Islamic Finance*. Chichester: John Wiley & Sons, 2007, 516 s., ISBN: 978-0-470-03069-1.

JÍLEK, Josef. *Finance v globální ekonomice I. Peníze a platební styk*. Praha: Grada Publishing, 2013, 664 s., ISBN: 978-80-247-3893-2.

JÍLEK, Josef; SVOBODOVÁ, Jitka. *Účetnictví podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRS) 2013*. Praha: Grada Publishing, 2013, 448 s., ISBN: 978-80-247-4710-1.

KETTELL, Brian. *Introduction to Islamic Banking and Finance*. London: Kettell, 2008, 251 s., ISBN: 978-0-9558351-0-0.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 5. vyd., Praha: Vyšehrad, 2011, 312 s., ISBN: 978-80-7021-925-6.

LASÁK, Jan; POKORNÁ, Jarmila; ČÁP, Zdeněk; DOLEŽIL, Tomáš. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 2872 s., ISBN: 978-80-7478-326.

LIŠKA, Petr; ELEK, Štefan; MAREK, Karel. *Bankovní obchody*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 216 s., ISBN: 978-80-7478-510-8.

MASOOD, Omar. *Islamic Banking and Finance: Definitive Texts and Cases*. New York (NY): Palgrave Macmillan, 2011, 298 s., ISBN: 978-0-230-33839-5.

NETHERCOTT, Craig R.; EISENBERG, David M. *Islamic Finance: Law and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012, 346 s., ISBN: 978-0-19-956694-5.

PIHERA, Vlastimil; SMUTNÝ, Aleš; SÝKORA, Pavel. *Zákon o bankách: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2011, 528 s., ISBN: 978-80-7400-389-9.

PLENDER, Richard; WILDERSPIN, Michael. *The European Private International Law of Obligations*. 3rd ed., London: Sweet & Maxwell, 2009, 1053 s., ISBN: 978-0-421-95490-8.

VISSER, Hans. *Islamic Finance: Principles and Practice*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2009, 184 s., ISBN: 978-1-84542-525-8.

DAWOOD, N. J. *The Koran*. 6. vyd., London: Penguin Books, 2006, 456 s., ISBN: 978-0-140-44920-4.

Jiná literatura

COLÓN, Julio C. Choice of Law and Islamic Finance. *Texas International Law Journal* [online]. 2010 [cit. 10. 11. 2015], vol. 46, No. 2, s. 415. Dostupné z: <<http://www.tilj.org/content/journal/46/num2/Colon411.pdf>>.

ČNB. *Odpověď na dotaz: Vedoucí zaměstnanec banky* [online]. Česká národní banka, 2010 [cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/faq/vedouci_zamestnanec_banky.pdf>.

HASAN, Maher; DRIDI, Jemma. *The Effects of the Global Crisis on Islamic and Conventional Banks: A Comparative Study* [online]. International Monetary Fund, 2010 [cit. 2. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10201.pdf>>.

HM Treasury. *UK Sovereign Sukuk PLC Offering Circular* [online]. HMT, 2014 [cit. 2. 11. 2015]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/343686/UK_Sovereign_Sukuk_PLC_Offering_Circular.pdf>.

HRDLIČKOVÁ, Ivana. *Právo Sharia, zejména islámské bankovníctví, ve vztazích s mezinárodním prvkem* [online]. Praha, 2012 [cit. 10. 11. 2015]. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Dostupné z: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/70484>>.

ICD; THOMSON REUTERS. *Islamic Finance Development Report 2014* [online]. Thomson Reuters, 2014 [cit. 9. 11. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.tkbb.org.tr/documents/arastirmaveraporlar/Islamic_Finance_Development_Report_2014.pdf>.

Ihned.cz. Morální hazard: Lidé by měli být spoluzodpovědní za svá finanční rozhodnutí. *Face to Face* [publicistický pořad - online]. HRDLIČKOVÁ, Lucie; MILER, Marek. Ihned.cz, 2015 [cit. 6. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://archiv.ihned.cz/c1-64105360-moralni-hazard-lide-by-meli-byt-spoluzodpovedni-za-sva-financni-rozhodnuti>>.

Islamic Financial Services Board. *IFSB-15 Revised Capital Adequacy Standard For Institutions Offering Islamic Financial Services* [online]. Kuala Lumpur: IFSB, 2013 [cit. 7. 10. 2014]. Dostupné z: <http://ifsb.org/standard/2014-01-28_eng_IFSB15%20Revised%20Capital%20Adequacy_%28Jan%202014%29.pdf>.

KHAN, Fahim M.; PORZIO, Mario. *Islamic Banking and Finance in the European Union: A Challenge*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2010, 241 s., ISBN: 978-1-84980-017-4.

KÖVE, Anu. Current and Savings Deposits in Conventional and Islamic Retail Banking in the EU. *Juridica International* [online]. 2011, čís. 18. Dostupné z: <<http://www.juridicainternational.eu/index.php?id=14831>>.

MALKAWI, Bashar H. *A Bright Future: Towards an Enhanced Shariah Supervision in Islamic Finance* [online]. europeanfinancialreview.com, 2014 [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.europeanfinancialreview.com/?p=487>>.

Ministerstvo financí. *Ministerstvo financí předkládá vládě návrh zákona o úvěru pro spotřebitele* [online]. MF ČR, 2015 [cit. 17. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/spotrebitelsky-uver/distribuce-uveru-pro-spotrebitele/ministerstvo-financi-predklada-vlade-nav-22582>>.

Nejvyšší soud ČR. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4563/2008.

PricewaterhouseCoopers. *Islamic Finance: Tax Considerations Around the World* [online]. PwC, 2012 [cit. 13. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.pwc.com/my/en/assets/publications/islamic-finance-tax-booklet.pdf>>.

Rozhodnutí Court of Appeal of England and Wales ze dne 28. 1. 2004. *Beximco Pharmaceuticals Ltd. v Shamil Bank of Bahrain EC* [online]. CA of England and Wales, 2004 [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.nadr.co.uk/articles/published/ArbitLawReports/Beximco%20v%20Shamil%202004.pdf>>.

SAREA, Adel M. The Level of Compliance with AAOIFI Accounting Standards: Evidence from Bahrain. *International Management Review* [online]. Atlanta: The American Scholars Press, 2012 [cit. 4. 11. 2015], vol. 8, No. 2, s. 27-32. Dostupné z: <<http://www.ilovetheuae.com/uploads/aoifi.pdf>>.

THAJUDEEN, Kulsanofer S. *Maqasid Al-Shariah is one of the very important Shariah aspects in Islamic Finance* [online]. Kuala Lumpur: INCEIF, 2012 [cit. 2. 11. 2015]. Dostupné z: <https://www.academia.edu/1984175/Maqasid_Al_Shariah_is_an_important_Shariah_aspect_in_Finance>.

ZUKLÍNOVÁ, Michaela H. *Hlavní důvody neplatnosti II. – Omyl* [online]. pravni prostor.cz, 2015 [cit. 15. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.pravni prostor.cz/clanky/rekodifikace/hlavni-duvody-neplatnosti-ii-omyl>>.

Užité prameny práva

Právní předpisy EU:

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 575/2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/65/ES o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se subjektů kolektivního investování do převoditelných cenných papírů (SKICP)

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU o právech spotřebitelů

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/49/EU o systémech pojištění vkladů

Smlouva o fungování Evropské unie

Právní předpisy ČR:

Nařízení vlády č. 243/2013 Sb., o investování investičních fondů a o technikách k jejich obhospodařování

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu

Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku

Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

Zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech

Zákonné opatření senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí

Jiné prameny práva:

UK Financial Services and Markets Act 2000

UK Land Transactions Act 2005

UK Companies Act 2006

Název

Islámské bankovníctví a limity jeho realizace v evropském a českém právním prostředí

Autor

Hynek Mádl

Klíčová slova

islámské bankovníctví, úvěr, Šarí'a výbor, Murábaha, Mušáraka

Shrnutí

Islámské bankovníctví je sektorem finančního trhu, vzniklým v 70. letech 20. století a současně se rozvíjejícím i mimo muslimské země. Odlišnost islámského bankovníctví od bankovníctví konvenčního spočívá v tom, že veškerá činnost islámských bank musí být v souladu s islámským právem. Předkládaná práce si klade za cíl zjistit a analyzovat překážky realizace islámského bankovníctví, plynoucí z jeho odlišností, v evropském a českém právním prostředí.

V úvodu práce autor krátce popisuje teoretické základy islámského bankovníctví a způsob, jakým se soudobá praxe islámských bank těmto základům odcizuje.

V další části práce jsou popsány jednotlivé charakteristické rysy islámského bankovníctví a za užití příkladů konkrétních obchodů (zejména obchodů Murábaha a Mušáraka) jsou tyto jevy hodnoceny z hlediska jejich souladu se zdejší právní úpravou, regulující banky a jejich činnost. Zde se jako nejproblematictější prvek islámského bankovníctví ukázal postup, kdy banka při poskytnutí financování svým klientům sama nabývá a zcizuje aktiva, jichž se financování týká, což je činnost ve zdejším právním prostředí bankám zakázaná. Z institucionálního hlediska je potom důležitá zdejším právem založená odpovědnost členů *Šarí'a výboru*, zvláštního orgánu islámské banky, se kterou se běžně při zřizování islámských bank nepočítá.

Dále autor zmiňuje možné negativní daňové souvislosti provádění islámských bankovních obchodů, které opět pramení zejména z vícerých převodů aktiv, jejichž nákup banka financuje, a dále ze zahrnování ekvivalentu úroku do jiných plateb mezi klientem a bankou. Na rozdíl od většiny právních překážek je zjištěno, že tyto negativní daňové souvislosti nelze zpravidla odstranit odlišným postupem banky v mezích islámského práva.

Závěrem je konstatováno, že přes zjištěná četná omezení pro zdejší rozvoj islámského bankovníctví není na území České republiky nutné v současné době přijímat opatření k jejich odstranění.

Title

Constraints on Islamic Banking Within European and Czech Legal Framework

Author

Hynek Mádl

Keywords

Islamic banking, credit, Shari'ah board, Murabaha, Musharakah

Summary

Islamic banking is a sector of financial market which was formed in the 1970s and since then, it has spread outside Muslim countries too. The difference between Islamic banking and conventional banking is in the fact that all activities of Islamic banks shall be consistent with the principles of Islamic law. The submitted thesis aims to find and analyse obstacles of implementing Islamic banking, resulting from its singularities, in the European and Czech legal framework.

In the introduction, the author shortly describes theoretical principles of Islamic banking and ways in which contemporary practices of Islamic banks have deviated from these principles.

The next part of the thesis lays out individual characteristics of Islamic banking. Using the examples of specific finance models (especially Murabaha and Musharaka financing), these features are assessed from the viewpoint of their compliance with legal regulation of banks and their activities. The process in which a bank provides financing to its clients by acquiring and disposing assets, which such financing applies to, is considered to be the most disputable element of Islamic banking since this activity is prohibited to banks within the Czech legal framework. From the institutional aspect – the liability, which is set out by Czech law, of members of the *Shari'ah Board*, is not common when an Islamic bank is established and could be considered problematical.

Furthermore, the author points out possible negative tax consequences of Islamic banking transactions resulting in particular from multiple asset transfers which the bank finances the purchase of and from the inclusion of an interest equivalent into other payments between the client and the bank. It has been found out that unlike most legal obstacles, these negative tax consequences cannot be overcome by alternative procedure of a bank which would remain compliant with the Islamic law.

In the conclusion, it is stated that in spite of multiple ascertained limitations to the development of Islamic banking, it is not necessary to take measures for their removal in the territory of the Czech Republic at present.